

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra historie

**HISTORIE OBCE HOSTAŠOVICE V LETECH
1848–1948**

Bakalářská diplomová práce

Alexandr Orlita

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jana Burešová, CSc.

Olomouc 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji tímto, že jsem předloženou bakalářskou práci vypracoval samostatně na základě pramenů a literatury, jež jsou uvedeny v závěrečném seznamu.

V Olomouci dne:

Podpis:

Poděkování

Na tomto místě chci poděkovat vedoucí své práce prof. PhDr. Janě Burešové, CSc. za cenné rady a konstruktivní připomínky. Taktéž děkuji za podporu své rodině a zvláště své manželce.

Obsah

Úvod	5
Základní údaje z nejstarších dějin obce	12
Obecní samospráva	14
Správa obecního majetku	18
Náboženský život v obci	25
Vystěhovalectví z Hostašovic	29
Spolkový život v obci	35
Školství v Hostašovicích	39
Hostašovice v kontextech první světové války	48
Padlí a zemřelí v první světové válce	52
Legionáři z Hostašovic	55
Hostašovice v kontextech druhé světové války	59
Hospodářské a majetkové poměry obyvatel Hostašovic	64
Zemědělské hospodaření v obci	67
Živnosti v obci	70
Závěr	74
Summary	78
Seznam použitých pramenů	79
Archivní prameny	79
Prameny osobní povahy	80
Dobový tisk	80
Seznam použité literatury	81

Úvod

„... a konečně pozdravte ode mne všechny ty hostašovské chaloupky s Kosovým kopcem i Buňavkou, Zrzávkou, Domoracem, Trojačkou, kde jsem tak rád kdysi chodíval, abych své oči napásl krásou nejkrásnějšího a nejmilejšího koutku naší drahé vlasti.“¹ Těmito slovy zakončuje František Dušek v roce 1946 jako řídící učitel ve výslužbě v Příboře svůj dopis adresovaný hostašovským občanům u příležitosti padesáti let trvání místního hasičského sboru. František Dušek, i když nebyl hostašovským rodákem, je se zdejší obcí velmi silně spjat, neboť zde mnoho let působil na obecné škole. Narodil se roku 1860 ve Veřovicích a zemřel v roce 1949 v Příboře a prožil tedy svůj poměrně dlouhý život v období, na které jsem se zaměřil ve své bakalářské diplomové práci s názvem Historie obce Hostašovice v letech 1848-1948.

Období jednoho sta let, kterému jsem se ve své práci věnoval, bylo poznamenáno v Evropě mnoha důležitými společenskými změnami a do tohoto obecného a širšího rámce jsem se snažil zasadit dění v Hostašovicích. Domnívám se, že tyto kontextuální i geografické přesahy umožnily lépe postihnout příčiny a souvislosti událostí, které spoluvytvářely historický obraz Hostašovic ve sledovaném období.

Předně je třeba říci, že danou problematikou se ještě nikdo uceleně nezabýval. Starší dějiny Hostašovic byly odborně zpracovány v publikaci *Obec Hostašovice na přelomu tisíciletí*², která je dílem kolektivu autorů, kteří nebyli historiky až na jednu výjimku, kterou byl Tomáš Baletka, jenž zde ovšem zpracovával pouze období od první písemné zmínky o obci do roku 1848.³ V mnoha ohledech je tato oblast tedy „pole neorané,“ které vybízelo ke zpracování. Časem se ukázalo, že se i v okrese Nový Jičín jednotlivé obce snaží ať už cestou „svépomocí“ nebo prostřednictvím profesionálních historiků zmapovat dějiny své obce. Proto bych i já chtěl

¹ DUŠEK V.: *Hostašovice*. Kravaňsko vlastivědný sborník, 47, 1946-1947, s. 29-34.

² *Obec Hostašovice na přelomu tisíciletí*. Hostašovice 2001.

³ PhDr. Tomáš Baletka, PhD. – současný ředitel státního okresního archivu ve Vsetíně.

svou prací přispět k zacelení děr v historickém bádání na poli regionální historie v okrese Nový Jičín. Když jsem se v průběhu jara roku 2022 rozhodoval pro toto své téma závěrečné práce, netušil jsem, že to bude práce vyžadující značné úsilí. Věřím, že to bylo úsilí vynaložené smysluplně, které potěší nejen současné občany obce Hostašovice, ale také její rodáky, kteří zde už nežijí, ale kteří na svou rodnou vesnici stále a rádi dosud vzpomínají.

Ve své práci jsem se zabýval několika cíli. V úvodní části jsem se zaměřil na charakteristiku rozsáhlých správních změn, které s sebou přinesl přelomový revoluční rok 1848, který mj. umožnil i vznik obecních samospráv. Svou práci jsem pojal jako historii obce a zároveň jejich obyvatel. V další části jsem se proto zabýval majetkovými poměry místních obyvatel a jejich vývojem a změnami v průběhu sledovaného období. S touto problematikou úzce souvisela i oblast živnostenského podnikání, která byla i v Hostašovicích dosti rozšířená a která zaznamenala po zrušení cechovního systému a přijetí živnostenského řádu v roce 1859 nebývalý rozvoj.

Téma svobodného podnikání nerozlučně souviselo s postupným budováním občanské společnosti, v němž bylo důležitým mezníkem přijetí liberální prosincové ústavy v roce 1867.⁴ S tím souvisel rozvíjející se bohatý spolkový život, který se, jak jsem následně dokázal, nevyhnul ani Hostašovicím. Zakládání a fungování spolků by se neobešlo ani v této obci bez obětavého přístupu učitelů na zdejší obecné škole, která byla dalším důležitým objektem mého zájmu. Jednou z významných charakteristik dlouhého 19. století byla také modernizace společnosti ve všech svých konkrétních aspektech jako je industrializace, urbanizace, značný demografický růst, zkvalitňování lékařské péče, výrazným způsobem zlepšená mobilita občanů (v důsledku zkvalitňování dopravní infrastruktury), neustále rostoucí míra jejich alfabetizace, z nichž mnohé se samozřejmě dotýkaly také Hostašovic. Sledované období bylo také symbolem

⁴ k tomu blíže například HLAVAČKA, M. a kol.: *České země v 19. století: proměny společnosti v moderní době*. Praha 2014.

postupné sekularizace společnosti. To však neznamenal, že by náboženský život zcela ztratil své místo mezi lidmi té doby, zejména pak na venkově. Mezi neopomenutelné fenomény tohoto období patřila také velká vystěhovalecká vlna v druhé polovině 19. století, která se sice v menším měřítku, ale přesto dotkla i Hostašovic.⁵ Nelze se samozřejmě nezmínit o vlivu a dopadech Velké války, která významným způsobem ovlivnila dění v obci a která si i z řad zdejších občanů vybrala krutou daň v podobě mnoha padlých a zmrzačených. Po nedlouhém období budování první republiky ovšem přišly temné mnichovské stíny završené o pár měsíců později vznikem Protektorátu Čechy a Morava a o půl roku později byl rozpoután dosud největší válečný konflikt v dějinách lidstva. V této pohnuté době se dramaticky měnil život obce i osudy jejích obyvatel. Svou práci jsem zakončil v období optimistického rozvoje po konci druhé světové války, v období nadšené obnovy po dlouholetém válečném konfliktu, kdy si občané užívali svobodu a demokracii, kterou záhy po pár letech na dlouhých čtyřicet let zase ztratili.

Moje předkládaná práce se bude snažit nalézt odpověď na otázky, jak se proměňoval život obce jako samosprávného celku po roce 1848? Jaké možnosti se naskývaly jejím obyvatelům a jak toho dokázali využít? Jsou Hostašovice ve svém okolí něčím specifické?

Historii obce nebylo možné zpracovat bez použití pramenů. Pro moji práci jsou stěžejní písemnosti umístěny ve Státním okresním archivu v Novém Jičíně, který spadá pod Zemský archiv v Opavě. Nejzásadnější dokumenty se nalézají ve fondu Archiv obce Hostašovice. Z tohoto rozsáhlého fondu jsem využil zejména protokoly ze zasedání obecní rady,⁶ záznamy týkající se hospodaření obce, daňové a katastrální záležitosti, údaje o chudinské péči aj.

Další důležitou pramenou základnou byl fond Základní škola a Mateřská škola Hostašovice. Zde byla nejvýznamnějším pramenem školní kronika psaná od roku 1878.

⁵ Ovšem v porovnání s obcemi na nedalekém Frenštátsku nebyl její vliv zde tak značný.

⁶ Bohužel dosti torzovitě dochované s tím, že nejstarší pocházejí až z devadesátých let 19. století.

S problematikou školství v obci dále souvisely písemnosti uložené ve fondu Místní školní rada Hostašovice. Obecní kronika jako další významný pramen byla po ztrátě v období Protektorátu vedena pravidelně až po roce 1945 a nachází se ve fondu Místní národní výbor Hostašovice.⁷

Jelikož Hostašovice byly od roku 1858 přiřazeny do blízkých Hodslavic a také z důvodu, že mnoho hostašovských chlapců a dívek navštěvovalo po absolvování obecné školy měšťanskou školu v Hodslavicích, ale také proto, že historie obou obcí byla v mnoha jiných ohledech provázána, použil jsem některé materiály také z fondu Archiv obce Hodslavice a z *Farní kroniky* hodslavské katolické farnosti.

Hostašovice patřily až do zániku patrimoniální správy pod panství Starý Jičín a mnoho cenných archiválií jsem tedy našel ve fondu Velkostatek Starý Jičín, jenž je uložen v ZAO Opava. Rovněž záležitosti týkající se spolkové činnosti v obci se nacházejí v Opavě ve fondu Severomoravský krajský národní výbor Ostrava.

Pro oblast živnostenského podnikání jsem našel cenné údaje obsažené v živnostenských rejstřících, jež se nacházejí ve fondu Okresní národní výbor Nový Jičín. Pro zjištění nejen majetkových poměrů a demografických údajů byly cenným zdrojem sčítací operáty, které se pro Hostašovice dochovaly pro roky 1880, 1890, 1900, 1910 a 1921 a jsou uloženy ve fondu Okresní úřad Nový Jičín.

K tématu první světové války jsem našel mnoho cenného archivního materiálu v podobě poslužných spisů a osobních karet legionářů ve Vojenském ústředním archivu v Praze.

V kapitole vystěhovalectví druhé poloviny 19. a začátku 20. století jsem částečně vycházel ze své seminární práce Vystěhovalectví z Moravy do severní Ameriky v druhé polovině 19. století, dále jsem použil významný pramen *Czech Immigration Passenger Lists* od

⁷ Některé dílčí záznamy z dvacátých a třicátých let 20. století jsou psány retrospektivně.

amerického historika Leo Bace a publikace a články Josefa Šimíčka a Drahomíra Strnadla, kteří této problematice zasvětili významnou část svých životů.

Zajímavým vhladem do života běžné hostašovské domácnosti byla série článků, které uveřejnil ve třicátých letech 20. století ve vlastivědném sborníku *Kravařsko* zdejší učitel Vladimír Dušek. Cenné byly rovněž dva články v *Časopise Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci* z konce 19. století, které popisují zdejší lidovou architekturu včetně několika nákresů staveb.

Je třeba konstatovat, že zejména pro první tři desetiletí mnou zkoumaného období se dochovalo velmi málo pramenů nebo byly tyto značně torzovité.

Co se týká sekundární literatury, která by byla konkrétně zaměřena na historii obce, tak je třeba zmínit publikaci *Obec Hostašovice na přelomu tisíciletí*.⁸ Z místopisné literatury, která se ovšem zabývá obcí Hostašovice jen opravdu marginálně, musím uvést dílo historiků z olomoucké univerzity *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 – 1960*,⁹ dále *Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005*,¹⁰ *Novojičínský okres*¹¹ a *Okres Nový Jičín, Místopis obcí*.¹² Podle mého názoru má výjimečné postavení v místopisné literatuře dílo *Moravské Kravařsko*, nejen vzhledem ke svému stáří a zachycení mnoha zajímavých jevů, které se už v pozdější takto zaměřené literatuře nevyskytují, ale zejména proto, že toto dílo sepsal kolektiv venkovských učitelů, kteří byli s danou lokalitou vždy nejlépe obeznámeni.¹³ Svým rozsahem je výjimečným dílem i *Chytilův úplný adresář Československé republiky*,¹⁴ který

⁸ *Obec Hostašovice na přelomu tisíciletí*. Hostašovice 2001.

⁹ HOSÁK, L.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960. sv. 1, Územně správní vývoj státních a společenských institucí a organizací na Moravě a ve Slezsku v letech 1848-1960*. Ostrava 1966 dále KUBÍČEK, J. - VLACH, J.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960. sv. 2, Bibliografie historicko-vlastivědné literatury k období let 1848-1960 na Moravě a ve Slezsku*. Ostrava 1968 a BARTOŠ, J. - SCHULZ, J. - TRAPL, M.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960 (okresy Opava, Bilovec, Nový Jičín)*. sv. 14. Olomouc 1995.

¹⁰ RŮŽKOVÁ, J. – ŠKRABAL, J. et al.: *Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005*. I. díl. Praha 2006.

¹¹ SEVERA, V.: *Novojičínský okres*. Brno 2010.

¹² JURK, J. a kol.: *Okres Nový Jičín, Místopis obcí*, 2. svazek, Nový Jičín 1998.

¹³ *Moravské Kravařsko. Příbor 1898*.

¹⁴ CHYTIL, A.: *Chytilův úplný adresář Československé republiky. Svazek I., Morava a Slezsko*. Praha 1924.

umožňuje rychle se zorientovat v základních údajích o obci. Z výše uvedených místopisů a lexikonů jsem čerpal především jako z přehledových zdrojů v oblasti demografických a ekonomických údajů.

K dějinám správy pro období 1848–1948 jsem použil několik publikací, jako jsou například *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*,¹⁵ dále *Lesk a bída obecních samospráv Moravy a Slezska 1850-1914*¹⁶ a *Zlatý věk české samosprávy: samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862-1913*.¹⁷

Pro období válečných let ve 20. století mi byla nápomocnou regionální publikace *Legionáři Novojičínska v boji za vznik Československa 1914–1918*.¹⁸ Neméně důležitý v této oblasti byl rovněž výzkum, který jsem provedl ve Vojenském ústředním archivu v Praze.

Jak jsem již zmínil v úvodu, Hostašovice sousedí s blízkými Hodslavicemi - rodištěm Františka Palackého. A právě při příležitostech dvou výročí od jeho narození vznikly publikace *Palackého rodná obec - kronika Hodslavic*¹⁹ a *Čtení o Hodslavicích*²⁰, které také obsahují několik cenných zmínek o Hostašovicích.

V oblasti metodologie jsem ve své bakalářské diplomové práci využíval nejčastěji obsahovou analýzu, kdy jsem se snažil zachytit z pramenů i sekundární literatury ty důležité a zásadní věci, které umožnily analyzovat stav a vývoj ve vymezených oblastech mého bádání. V některých částech své práce tam, kde to bylo vhodné nebo nebyl dostatek pramenů, jsem

¹⁵ HLEDÍKOVÁ, Z. – JANÁK, J. – DOBEŠ, J.: *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*. Praha 2005.

¹⁶ KLADIWA, P. - POKLUDOVÁ, A. - KAFKOVÁ, R.: *Lesk a bída obecních samospráv Moravy a Slezska 1850-1914*. díl II., sv. 1. Ostrava 2008.

¹⁷ HLAVÁČKA, M.: *Zlatý věk české samosprávy: samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862-1913*. Praha 2006.

¹⁸ LANGER, V.: *Legionáři Novojičínska v boji za vznik Československa 1914–1918*. Praha 2014.

¹⁹ HANZELKA, F. – TUREK, A.: *Palackého rodná obec - kronika Hodslavic*. Hodslavice 1948.

²⁰ BARTOŇ, J. – HRABOVÁ, L.: *Čtení o Hodslavicích*. Sborník k 200. výročí narození Františka Palackého. Brno 1998.

použil analýzu komparativní, abych mohl podat ucelenější obraz zpracovávaného tématu. Jednalo se například o kapitolu vystěhovalectví nebo vyvazování z poddanství.

Vzhledem ke chronologickému rámci a omezenému rozsahu mé práce jsem nemohl podrobně analyzovat veškeré aspekty historického vývoje, ale snažil jsem se o zachycení těch nejdůležitějších milníků, které ve sledovaném období ovlivňovaly život obce a jejích obyvatel.

Základní údaje z nejstarších dějin obce

Obec Hostašovice je položena v malé kotlině, kterou tvoří na jihu Horní Domorac s Hůrou (571 m), na západě Buňavka a Pohořelec (Padělek) s výškou 546 m a na východě Mešnice (399 m). Vesnice se táhne od západu k východu a je vzdálená 8 km jižně od Nového Jičina.²¹ Asi do poloviny obce teče Hrázkový potok, který vyvěrá ze silného pramene „u Hrázky,“ jenž je hlavním zdrojem obecního vodovodu. Tento potok se poté vlévá do Stranického potoka a s ním do říčky Zrzávky. Pramen Zrzávky tvoří dvě zhruba 2 metry od sebe vzdálené studánky, z nichž jedna má vodu železitou, zanechávající na kamenech rezavý povlak²² a druhá vodu sírovou. Další přírodní zajímavostí je studánka „Jaščerka“ pod vrcholem Trojačky (715 m). Potůček, který z ní vytéká, se po chvíli dělí na dva menší, z nichž jeden teče směrem k Valašskému Meziříčí a vlévá se do Bečvy a posléze do Černého moře a druhý do Zrzávky a tou do Odry a poté do moře Baltického.²³ Tento jev se nazývá bifurkace a Hostašovice jsou tak jednou z obcí v okolí, které se nacházejí na evropském rozvodí.

Hostašovice patří pravděpodobně k starému slovanskému osídlení a podle své koncovky -ice, by mohly existovat již v 13. století a mohly by být založeny v době tzv. velké nebo také německé kolonizace, která dosáhla svého rozmachu za episkopátu olomouckého biskupa Bruna ze Schauenburku v druhé polovině 13. století. Tomu by odpovídal také půdorys tzv. jednořadové vsi s délkovou plužinou, kdy se obydlí koncentrovala podél hlavní silniční komunikace procházející vesnicí. První písemná zmínka o Hostašovicích však pochází až z roku 1464, kdy jakýsi Kunc poháněl před zemské právo Jana Šekece z Rýzmburka a Polouvsí z 50 hřiven grošů škod, neboť Jan Šekec byl jedním z rukojmích Pavlíka z Hostašovic, který si tento obnovený dluh od Kunce půjčil, a protože nebyl momentálně ve stavu tento dluh uhradit, obrátil

²¹ SEVERA, V.: *Novojičínský okres*. Brno 2010. s. 111.

²² Odtud název Zrzávka.

²³ *Moravské Kravařsko*. Příbor 1898. s. 175.

se Kunc na jeho ručitele.²⁴ Obec od svého počátku náležela až do roku 1848 ke starojickému panství. Zmínky o prvních fojtech se objevují v pramenech od 17. století. Prvním známým fojtem je Matuš roku 1512 a poté jeho syn Vavřinec. Nejprve byly Hostašovice přifařeny ke Štramberku, kde se nalézají i nejstarší matriční záznamy z let 1631–1689. Poté náležely k faře do Životic u Nového Jičina a teprve od roku 1858 byly přifařeny k Hodslavicím. Rovněž školou²⁵ náležely Hostašovice po třicetileté válce do Životic. Vlastní škola se v Hostašovicích připomíná roku 1784, když do té doby se vyučovalo v obecní pazderni.²⁶

²⁴ *Obec Hostašovice na přelomu tisíciletí*. Hostašovice 2001. s. 13 a 16. Tento údaj čerpal Tomáš Baletka z BRANDL, V. (ed.): *Libri citationum et sentenciarum seu (knihy pŕuhonné a nálezové)*, VI, s. 70, č. 420.

²⁵ V té době se jednalo o farní školu.

²⁶ JUROK, J. a kol.: *Okres Nový Jičín – Místopis obcí*, 2. svazek, Nový Jičín 1998. s. 54. srov. SOkA Nový Jičín, fond Antonín Klvaňa 1872–1925, inv. č. 31, kart. 1, kde tehdejší učitel v Hostašovicích František Dušek píše o více než století později, že tehdy vyučovala v pastýrni, „*jakási osoba ženská. ... již tenkrát byly v Hostašovicích chytré ženské.*“

Obecní samospráva

Svou bakalářskou práci na téma historie obce Hostašovice jsem vymezil rokem 1848. Tento rok byl v historii habsburské monarchie a tím pádem i českých zemí velice důležitým. Odstupující ne-duživý panovník Ferdinand V. čelil v tomto revolučním roce mnoha požadavkům. Mezi hlavní patřilo zrušení absolutismu, přijetí ústavy, právo na národnostní sebeurčení, zrušení poddanství a jiné. Právě posledně zmíněný požadavek se dne 7. září 1848 usnesením říšského sněmu v Kroměříži stal skutečností. O zrušení poddanství se však uvažovalo již dříve, jelikož robotní povinnosti nevykonávali poddaní efektivně a díky nim zanedbávali práci na svých pozemcích, což v konečném důsledku snižovalo ekonomickou efektivitu hospodaření státu.

Zrušení poddanství a výkup z roboty probíhal za peněžní náhradu, kterou získávala vrchnost jako odškodné za ztrátu pracovních sil, kterou představovali poddaní. Obecně probíhal tento proces tak, že se vzala za základ roční výše peněžní dávky, kterou platil poddaný vůči své vrchnosti. Tento obnos se vynásobil dvaceti a výsledná částka se rozdělila na tři díly. Jeden díl byl poddanému prominut tzn., že ho nikomu neplatil. Druhou třetinu zaplatil za poddaného vrchnosti Zemský vyvazovací úřad. Poslední třetinu zaplatil vrchnosti poddaný. V praxi to probíhalo tak, že si na tento obnos vzal hypotéku, kterou splácel po dobu nejčastěji 20 let. Zemský vyvazovací úřad ovšem zaplatil i tuto poslední třetinu vrchnosti najednou, takže poddaný dlužil po dobu následujících 20 let státu.²⁷ V rukou vrchnosti se tak rázem ocitlo velké množství finančních prostředků, které tato využila nejčastěji pro různou formu podnikání. Takto stanovené náhrady byly i přesto pro poddané dosti velkou zátěží, z které se vyprostili až koncem šedesátých let 19. století. Proces vyvazování se z poddanství postihl finančně zejména

²⁷ K principu stanovení výše náhrady výkupu z poddanství stať Adolfa Turka v knize HANZELKA, F. – TUREK, A.: *Palackého rodná obec - kronika Hodslavic*: Hodslavice 1948. s. 59.

sedláky.²⁸ Archivní materiály tohoto druhu pro Hostašovice bohužel chybí,²⁹ proto nám musí posloužit jako analogie letmý pohled do sousedních Hodslavic, které sice náležely do té doby k jinému panství, ale v principu se situace v tomto ohledu v okolních vsích příliš nelišila. V Hodslavicích se zachovalo 77 vyvazovacích (vyprošťovacích) listin, většinou českých. Velcí sedláci, kterých bylo v obci 7, zaplatili 246-248 zl., prostřední sedláci 134-136 zl., zahradníci 79-80 zl. a chalupníci 8-12 krejcarů. Chalupníci skládali náhrady většinou ihned, mnozí sedláci doplatili náhrady již počátkem padesátých let 19. století.³⁰

Proces, který byl nastartován v revolučním roce 1848, označujeme jako přechod od stavovské společnosti ke společnosti občanské. Tento proces ovšem v habsburském soustátí nebyl hladký, neboť byl zbrzděn Bachovským neoabsolutismem. V důsledku neúspěchů zejména v zahraniční politice v šedesátých letech 19. století, byl ministr Bach odvolán a následně došlo k přijetí dualismu a vytvoření Rakousko-uherské říše.³¹ Rovněž byla přijata tzv. prosincová ústava v roce 1867, která je hlavním symbolem od té doby již definitivního přechodu k občanské společnosti v rámci podunajské monarchie. Tento mezník během své práce ještě několikrát zmíním, jelikož je to záležitost nejen pro obec Hostašovice velice významná.

V roce 1846 zveřejnil Karel Havlíček Borovský v Pražských novinách svou charakteristiku tehdejší obce. *„Obec jest místo plotem ohražené, nad každými dveřmi jest numero, v jednom domě bydlí rychtář, v jednom servus (obecní písař), v jednom slouha a v prostředku je louže. Nic víc? A proč tedy jsou ty domy a chalupy pohromadě? Nevím věru,*

²⁸ V polovině 19. století jich bylo v Hostašovicích zhruba 12–14. Domkařů neboli chalupníků a podruhů - hoferů se toto vyvazování dotklo v daleko menší míře.

²⁹ Nenacházejí se ani v ZAO v Opavě ve fondu Velkostatek Starý Jičín 1625-1948 ani v MZA v Brně, tak jak je obvyklé pro jiné obce z okolí.

³⁰ HANZELKA, F. – TUREK, A.: *Palackého rodná obec - kronika Hodslavic*: Hodslavice 1948. s. 61.

³¹ Když české národnostní požadavky zůstaly nevyslyšeny.

leda snad proto, aby když jedna chytne, i ostatní lehce shořeti mohly.“³² Karel Havlíček, známý svým břitkým sarkasmem, tak vyjádřil svůj tehdejší pohled na obec. Pohled, který odpovídal době předbřeznové. Toto se však rokem 1848 radikálně změnilo. Vrchnostenské úřady vykonávaly ještě dva roky po zrušení poddanství správu nad občanskými záležitostmi, ale od začátku roku 1850 přešly již zcela jejich kompetence na okresní hejtmanství a základní územní jednotkou monarchie se tak stal politický okres.³³

Prvním zákonem, který se zásadním způsobem dotýkal činností a fungování obcí bylo tzv. Stadionovo prozatímní obecní zřízení z 20. března 1849. V úvodu tohoto zákona byla vytýčena zásada, že „základem svobodného státu je svobodná obec.“³⁴ Tento zákon byl koncipován pro obce místní, okresní a krajské, ale platným se stal jen pro obce místní. Pro určení katastrálních území nově vzniklých obcí se vyšlo z josefínského katastru. Nebudeme ovšem daleko od pravdy, když zmíníme, že obce o svá katastrální území vedly mnohdy se svými sousedy spory. Během patrimoniální správy nebyly totiž katastrální území obcí jablkem sváru. Tím se staly až po roce 1848, kdy se staly obecní pozemky, lépe řečeno pronájem z jejich užívání, důležitým zdrojem obecních příjmů.

Oprávnění voliči³⁵ v obci volili na dobu tří let obecní výbor. Ten poté volil ze svého středu obecní představenstvo, které tvořil starosta a minimálně dva obecní radní. Obce měly vymezenou dvojí působnost a to tzv. přirozenou a přenesenou. Přirozená zahrnovala záležitosti, které se bezprostředně dotýkaly obce, tj. obecního jmění, škol, chudinské péče, správy

³² HLAVAČKA, M.: *Zlatý věk české samosprávy: samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862-1913*. Praha 2006. s. 172.

³³ HLEDÍKOVÁ, Z. – JANÁK, J. – DOBEŠ, J.: *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*. Praha 2005. s. 273. srov. HLAVAČKA, M. a kol.: *České země v 19. století: proměny společnosti v moderní době*. I. díl. Praha 2014. s. 223.

³⁴ Tamtéž. s. 298.

³⁵ Volební právo podléhalo v té době zejména majetkovému censu a censu pohlaví. K tomu blíže HLEDÍKOVÁ, Z. – JANÁK, J. – DOBEŠ, J.: *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*. Praha 2005. s. 300-301. srov. KLADIWA, P. - POKLUDOVÁ, A. - KAFKOVÁ, R.: *Lesk a bída obecních samospráv Moravy a Slezska 1850-1914*. díl II., sv. 1. Ostrava 2008. s. 47-48. Všeobecné, přímé, rovné a tajné hlasovací právo (pouze muži) bylo uzákoněno od roku 1907.

komunikací atd. Přenesená působnost pak souvisela se státní správou. Zde spadala spolupráce obcí během voleb, sčítání lidu, vojenské záležitosti, správa státních silnic aj.³⁶

Obec Hostašovice byla většinou spravována starostou a dvěma radními. Prvním starostou byl v letech 1848–1864 Josef Bartoň, rolník z č. p. 34. Po něm byl zvolen Martin Štec, rolník z č. p. 10, který úřadoval do roku 1867. Po něm Jan Hegar, rolník z č. p. 7 ve funkci do roku 1876. Následoval Ignác David pocházející z fojtství, ale bydlící na č. p. 23 do roku 1885. Následoval Josef Hegar, chalupník a obchodník z č. p. 33, který byl kdysi obecním písařem a který vykonával starostenský úřad do roku 1891. Po něm přišel Josef Jan Hub, rolník z č. p. 42 v úřadu do roku 1894. Poté následoval Ignác David ml., rolník z č. p. 23 úřadující do roku 1897.³⁷ V letech 1897–1900 to byl opět Josef Jan Hub a pak se do úřadu vrátil Ignác David ml., jenž úřadoval do roku 1907. Následoval Josef Hegar z č. p. 33 v letech 1907–1914. Posledním starostou v bývalé Rakousko – uherské monarchii a zároveň prvním v nově vytvořené československé republice byl v letech 1914–1919 Josef Hub z č. p. 69. Je třeba poznamenat, že schůze obecního představenstva se odbývaly většinou v domě starosty, kde býval s největší pravděpodobností také uložen archivní listinný materiál. V roce 1919 si obec pronajala obecní kancelář od Františka Janíka v č. p. 13 za roční nájem 130 Kč.³⁸ Až v roce 1936 byla postavena obecní kancelář spolu s knihovnou a s 1 světnicí za cenu 18 000 Kč.³⁹

³⁶ HLAVAČKA, M. a kol.: *České země v 19. století: proměny společnosti v moderní době*. I. díl. Praha 2014. s. 224. srov. NOVÁKOVÁ, L. – SAHEB, J.: *Dějiny obce Trojanovice*. Trojanovice 2016. s. 72-73.

³⁷ SOKA Nový Jičín, fond Antonín Klvaňa 1872–1925, inv. č. 31, kart. 1.

³⁸ BALETKA, T.: *Inventář k fondu Archiv obce Hostašovice 1787-1945*. SOKA Nový Jičín 2003. s. 10.

³⁹ SOKA Nový Jičín, fond MNV Hostašovice 1933-1980 (dále jen fond MNV Hostašovice), inv. č. 14. *Kronika obce Hostašovice*, I. díl. pag. 55-56. Obecní kancelář byla přáním nejen občanů, ale jak udává obecní kronika: „hlavně starostů, kteří nejvíce pocítují to, že není tím, že po volbě nemohou po stěhování se shledati a uspořádati potřebné úřední věci, nehledě k tomu, že mnoho důležitého materiálu i listinného se ztrácí.“

Správa obecního majetku

Jak jsem již dříve naznačil, získaly obce po roce 1848 řadu pravomocí. Na tak velkou vlnu liberalismu ovšem nebyl venkov připraven. Ve většině případů stáli minimálně v prvních dvou desetiletích po vzniku obecních samospráv v čele obcí sedláci, kteří se při hospodaření s obecním majetkem (jměním) chovali mnohdy furiantsky, jelikož obecní majetek nebyl ještě v padesátých a šedesátých letech 19. století evidován.⁴⁰ Toto bylo napraveno až po roce 1864, kdy kontrolu nad hospodařením obcí začaly vykonávat okresní zastupitelstva. Je otázkou, jak to v té době probíhalo v Hostašovicích, protože obecní účty máme dochovány až od roku 1898 a zápisy z jednání obecního představenstva stejně tak.

Obecní představenstvo v čele se starostou hospodařilo s obecním majetkem (jměním).⁴¹ Jak se dozvídáme z dochovaných obecních účtů hostašovských, patřily mezi nejvýznamnější položky na straně příjmů nájemy z obecních pozemků, nájem ze staré školy, z pastýrny a pazdery, což byl obecní nemovitý majetek. Z movitého jmění to byly příjmy za obecní hostinskou koncesi z č. p. 16 a nájem z honitby. Další položkou byly přijaté úroky, jejíž výše byla zanedbatelná. Nejvýznamnější položkou byl ovšem příjem z obecní přirážky k přímé dani, který například v roce 1898 činil 1 379 Korun a 2 haléře (přirážka činila 47 %), což bylo více než 50 % celkových příjmů. Mezi další pravidelné příjmy patřilo také vybrané školné, které pak bylo poukázáno okresní pokladně. Výdajové položky byly daleko pestřejší. Byly to například odvedené daně, služné starostovi (v témže roce 208 Korun) a dalším obecním zaměstnancům jako byl pokladník, obecní sluha a posel. Dále to byly správní a policejní výlohy. Významnou položkou byly výdaje na chudinskou péči (roku 1898 – 264,22 Korun), výdaje na provoz a

⁴⁰ HLAVAČKA, M.: *Zlatý věk české samosprávy: samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862-1913*. Praha 2006. s. 108-110.

⁴¹ K tomu blíže i když spíše teoreticky ŠOUŠA, J.: *Obecní majetek v Čechách 1848-1938. Základy právní úpravy a vývoj komunálního majetku v Čechách v letech 1848-1938*. Praha 2009. s. 64-67 a 81.

údržbu školy (roku 1898 – 456,72 Korun), úroky z výpůjček aj.⁴² Příjmy a výdaje byly sledovány při ročním vyúčtování podle přirozené či přenesené působnosti. Po sečtení všech příjmů a výdajů byl v závěrečné roční bilanci vyčíslen přebytek nebo schodek, s nímž pak obec vstupovala do dalšího fiskálního roku. Příjmy z nemovitého a movitého obecního majetku tak představovaly skromné pravidelné příjmy obce Hostašovice, které by při absenci příjmů z obecní přírážky nemohly v žádném případě pokrýt skutečná obecní vydání. Obecní přírážka a zejména její výše byla významná pro všechny obce v Čechách i na Moravě.⁴³ Prakticky to vypadalo tak, že po zjištění ročního hospodářského výsledku (přebytku či schodku financí) byla následně stanovena obecní přírážka pro následující rok tak, aby příjmy obce dokázaly pokrýt její skutečné výdaje. O její výši ale muselo obecní představenstvo žádat zemský výbor v Brně. Jednoduše lze tedy konstatovat, že výše obecní přírážky byla ukazatelem hospodaření obce v jednotlivých letech. V Hostašovicích se výše obecní přírážky pohybovala v těchto hodnotách 1899 – 102,5 %, 1900 – 74 %, 1903 -70 %, 1907 – 69,5 %, 1912 – 95%, 1917 – 236 %.⁴⁴ Z uvedených údajů vidíme, že výše obecní přírážky mohla meziročně dosti kolísat (rozdíl mezi léty 1898 a 1899) a v následujícím desetiletí byla její výše poměrně stabilní.⁴⁵ Období první světové války bylo mj. poznamenáno mnoha válečnými půjčkami rakousko-uherskému eráru, které byly právě kryty příjmy z výrazně rostoucí obecní přírážky, jak můžeme vidět z údaje pro rok 1917.

Již několikrát jsem ve své práci zmínil přirozenou a přenesenou působnost obcí. Ve skutečnosti to znamenalo, že systém správy v habsburském soustátí byl dvojkolejný. Na jedné straně byla státní správa a na druhé samospráva (obecní, okresní a zemská), která měla dosti

⁴² SOKA Nový Jičín, fond Archiv obce Hostašovice 1787-1945 (dále jen Archiv obce Hostašovice). inv. č. 63. *Obec Hostašovice. Obecní účty 1898-1917.*

⁴³ ŠOUŠA, J.: *Obecní majetek v Čechách 1848-1938. Základy právní úpravy a vývoj komunálního majetku v Čechách v letech 1848-1938.* Praha 2009. s. 84-85.

⁴⁴ SOKA Nový Jičín, fond Archiv obce Hostašovice. inv. č. 63. *Obec Hostašovice. Obecní účty 1898-1917.*

⁴⁵ K vývoji výše obecních přírážek KLADIWA, P.: *Lesk a bída obecních samospráv Moravy a Slezska 1850-1914.* díl I., Ostrava 2007. s. 98-99 a 101-106.

velké pravomoci a privilegia. Právě tyto pravomoci, do roku 1848 nepoznané a rokem 1867 ještě dále umocněné, umožnily vychovat generaci moderně smýšlejících a sebevědomých politiků, jejichž kariéra právě téměř vždy začínala na komunálních úrovních a která byla v některých případech korunována jejich vstupem do říšské rady, kde mohli posléze prosazovat národnostní požadavky českého národa. Lze tedy říci, že to byly právě nabyté zkušenosti těchto politiků na úrovni samosprávy, které jim umožnily osobnostně vyrůst a dozrát v národnostně uvědomělé vlastence. Co se týká materiálních výdobytků, jež s sebou přinesl rozvoj obecní samosprávy do roku 1918, můžeme obecně jmenovat výstavbu škol, nemocnic, muzeí, vodáren, čističek, vodovodů, kanalizací, odvodnění pozemků anebo také téměř odstranění analfabetismu.⁴⁶ V případě Hostašovic můžeme zmínit zejména výstavbu nové školní budovy v roce 1894, která svému účelu slouží dodnes.

Po dlouhých čtyřech letech fyzického i psychického strádání obyvatelstva dospěla první světová válka ke svému konci. Dne 28. října 1918 byla prohlášena Československá republika. V Hostašovicích byl tento historický mezník oslaven na půdě zdejší obecné školy 11. listopadu. Nadučitel Machač pronesl dlouhou a oslavnou řeč vyzdvihující nově vzniklý samostatný stát. Několik žáků předneslo české i slovenské národní písně a nakonec všichni společně zapěli pozdější státní hymnu Kde domov můj. Budova školy byla ozdobena trikolórou.⁴⁷ Zdejší občané tak jako i jinde si oddechli po prožitých válečných útrapách a slavili vznik samostatného československého státu. Mladá republika a její obyvatelé se ovšem ještě několik let museli potýkat s nedostatkem potravin, ošacení, nedostatkem mužské pracovní síly a také velkým zadlužením v důsledku válečných půjček. Nelze se pak divit projevům nespokojenosti některých starších občanů, kteří vznik nové republiky příliš nevíтали.⁴⁸ Příliš pochopení

⁴⁶ HLAVÁČKA, M.: *Zlatý věk české samosprávy: samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862-1913*. Praha 2006. s. 176-177.

⁴⁷ SOkA Nový Jičín, fond ZŠ a MŠ Hostašovice 1878-2015 (dále jen fond ZŠ a MŠ Hostašovice), neinventariz., poř. č. 1, *Kronika školy Hostašovice*, I. díl. s. 136-138.

⁴⁸ „Bylo mnohdy slyšeti i reptání, prý to dříve za Rakouska tak nebylo apod.“ SOkA Nový Jičín, fond MNV Hostašovice, inv. č. 14. *Kronika obce Hostašovice*, I. díl. pag. 15-16.

nepřinesla ani měnová reforma ministra financí Aloise Rašína. Z hlediska dlouhého časového období to ovšem byl krok zcela opodstatněný, který zajistil meziválečnou stabilitu zranitelné československé měně.

Jak jsem již zmínil v předcházejících kapitolách, bylo jedním z pilířů občanské společnosti volební právo (aktivní i pasivní). Po roce 1848 toto právo nebylo úplné a podléhalo několika omezením (censům). V roce 1907 bylo v Rakousko-Uhersku zavedeno všeobecné, úplné, rovné a tajné hlasovací právo, ale pouze pro muže. V Československu od roku 1919 po zavedení nového volebního řádu mohly bez omezení volit i ženy.⁴⁹ Volební období bylo čtyřleté a nově byly také pojmenovány orgány obecní samosprávy. Oprávnění voliči v obci volili obecní zastupitelstvo (dříve obecní výbor), které ze svého středu pak volilo obecní radu (dříve obecní představenstvo), která sestávala ze starosty a radních.⁵⁰ Tak jako v dřívějším období byly zřizovány komise, s tím rozdílem, že povinné byly pouze dvě, a to komise finanční a letopisecká.

Prvním hostašovským starostou v nové republice byl Josef Hub č. p. 69, který svůj úřad zastával od roku 1914. Ve volbách dle nového volebního řádu byl zvolen za starostu Josef Tvrdý č. p. 11, který úřadoval v letech 1919–1928. Po něm v letech 1928–1932 následoval František Janyška č. p. 84 a v letech 1932–1945 Antonín Horák č. p. 94.⁵¹

Hospodaření Hostašovic, tak jako jiných obcí v nové republice, se potýkalo s následky dobíhajících splátek válečných půjček, ale i dřívějších investic. Jak jsem naznačil v předcházející kapitole, byly příjmy zdejší obce velice omezené a nedostatečné. Jedinou cestou k jejich navyšování tak bylo kromě státních subvencí navýšení obecní přírážky.⁵² Z dostupných

⁴⁹ V tomto ohledu nebylo v tehdejší Evropě mnoho takových států.

⁵⁰ HLEDÍKOVÁ, Z. – JANÁK, J. – DOBEŠ, J.: *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*. Praha 2005. s. 377.

⁵¹ *Obec Hostašovice na přelomu tisíciletí*. Hostašovice 2001. s. 77.

⁵² V obecné a hodně teoretické rovině k této problematice opět ŠOUŠA, J.: *Obecní majetek v Čechách 1848–1938. Základy právní úpravy a vývoj komunálního majetku v Čechách v letech 1848–1938*. Praha 2009. s. 124–128.

pramenů, které jsem použil i pro dřívější období (*Obecní účty, Obecní kronika*, aj.) víme, že její výše neustále rostla a tento trend se ještě zrychlil v nové republice. Tak například v roce 1924 již činila její výše 782 %.⁵³ Pro další léta nemáme bohužel k dispozici *Obecní účty*, ale ze skromných údajů z *Obecní kroniky* můžeme konstatovat, že se výši obecní přírážky i obecní zadlužení dařilo pomalým tempem snižovat.

V důsledku přetrvávající a stále nedořešené česko – německé otázky a také z obav z iredentistických tendencí pohraničních území nově vytvořeného státu, docházelo od roku 1918 k postupnému odstraňování dvojkolejnosti veřejné správy.⁵⁴ Samostatnost samospráv byla postupně omezována na všech jejích úrovních a tyto postupně srůstaly se státní správou.⁵⁵ Ani tento prozíravý politický tah ovšem nezabránil neblahým událostem na konci třicátých let 20. století v československém pohraničí.

Po přijetí mnichovského diktátu československou vládou byly odstoupeny německé Říši Sudety. Toto se bezprostředně dotklo mj. i Hostašovic, jelikož okresní město Nový Jičín bylo s významnou částí německého obyvatelstva začleněno do Sudet. Hostašovice spolu s několika obcemi v okolí zůstaly v okleštěné tzv. Druhé republice a od roku 1938 až do konce války spadaly pod okres Valašské Meziříčí.⁵⁶

Druhá republika ovšem neměla dlouhého trvání a 15. března 1939 po masivním nátlaku Adolfa Hitlera podepsal státní prezident Emil Hácha společné prohlášení československé a německé vlády, které znamenalo vznik Protektorátu Čechy a Morava a jeho začlenění do Třetí Říše.⁵⁷ V oblasti veřejné správy došlo k vytvoření dvojkolejnosti. Na jedné straně zde byla

⁵³ Nebylo to však nic výjimečného, jelikož ve stejné době byla obecní přírážka v sousedních Hodslavicích 700 % - CHYTIL, A.: *Chytilův úplný adresář Československé republiky. Svazek I., Morava a Slezsko*. Praha 1924. s. 1002-1003.

⁵⁴ Která byla pozůstatkem systému správy v rakousko-uherské monarchii.

⁵⁵ HLEDÍKOVÁ, Z. – JANÁK, J. – DOBEŠ, J.: *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*. Praha 2005. s. 376.

⁵⁶ TUREK, A. a kol.: *Místopisný rejstřík obcí českého Slezska a severní Moravy*. Opava 2004. s. 192.

⁵⁷ Slovenský štát vyhlásil svou samostatnost dne 14. března 1939 a stal se jedním ze satelitů nacistického Německa.

protektorátní autonomní správa a na druhé správa říšská. V tomto případě ovšem nemůžeme mluvit o jakékoliv autonomii či samostatnosti protektorátní správy jako v dobách Rakousko-Uherska. Zcela jednoznačně měla vedoucí postavení v novém státním útvaru říšská správa v čele s říšským protektorem.

Co se týká obecní samosprávy v Protektorátě, tak ta zůstala formálně zachována ve stejném rozsahu jako za první republiky.⁵⁸ Plně v souladu s vůdcovským principem Třetí Říše nabývala na významu funkce starosty na úkor obecního zastupitelstva a rady. Během roku 1944 došlo ve smyslu § 107 zákona o obecním zřízení a ve znění vládního nařízení o zjednodušení veřejné správy k rozpuštění obecního zastupitelstva, takže výkon samosprávy se koncentroval výhradně do rukou starosty a obecní rady.⁵⁹

Konkrétní činnosti obecní samosprávy se během Protektorátu příliš nezměnily. Představení obce se dále zabývali správou obecního majetku, financí, sociálním zaopatřením občanů, udržováním veřejného pořádku aj. Mimo jejich kompetence patřily záležitosti spojené s válečným zásobováním. V úředním styku byla zavedena němčina.

Po skončení druhé světové války došlo také ke správním změnám. Podle dekretu prezidenta republiky z roku 1944⁶⁰ měly být na osvobozeném území ustanovovány na základě voleb místní, okresní a zemské národní výbory.⁶¹ Tak se stalo také v Hostašovicích, pár dnů po osvobození Rudou Armádou. Dne 9. května 1945 bylo na schůzi občanů, svolané tehdejší starostou Antonínem Horákem, zvoleno 15 členů místního národního výboru. O den později byl zvolen aklamací za prvního předsedu řídící učitel zdejší obecné školy Josef Kremer.⁶² Důležitou proměnou veřejné správy byla podřízení národních výborů, která se v plném

⁵⁸ HLEDÍKOVÁ, Z. – JANÁK, J. – DOBEŠ, J.: *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*. Praha 2005. s. 414.

⁵⁹ NOVÁKOVÁ, L. – SAHEB, J.: *Dějiny obce Trojanovice*. Trojanovice 2016. s. 202.

⁶⁰ Prezidenta Edvarda Beneše, který společně s exilovou vládou sídlil během 2. světové války v Londýně.

⁶¹ Které byly definovány jako prozatímní orgány veřejné správy. HLEDÍKOVÁ, Z. – JANÁK, J. – DOBEŠ, J.: *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*. Praha 2005. s. 443.

⁶² SOKA Nový Jičín, fond MNV Hostašovice, inv. č. 1, *Knihy protokolů ze schůzí obecní rady 1936-1955*.

měřítku projevila až po únoru 1948. Jakožto orgány státní správy podléhaly ministerstvu vnitra (vládě). Současně byly nižší národní výbory podřízeny vyšším. Tyto skutečnosti tak znamenaly porušení obecných zásad samosprávy, v nichž platí, že jedna její složka nemůže být nadřazena jiné. Přípouští se pouze právní dozor.⁶³ I toto byl jeden z projevů fungování totalitního státu, kterým se Československá republika po roce 1948 na dlouhých 41 let stala.

⁶³ HLEDÍKOVÁ, Z. – JANÁK, J. – DOBEŠ, J.: *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*. Praha 2005. s. 445.

Náboženský život v obci

Pokud vyjdeme z údajů ze sčítacích operátů pro rok 1880 tak zjistíme, že v té době bylo v Hostašovicích 472 katolíků a 12 evangelíků.⁶⁴ V roce 1900 to bylo 557 katolíků, 1 evangelík a 1 obyvatel židovského vyznání, v roce 1930 to bylo 706 katolíků, 30 evangelíků, 6 českobratrského vyznání, 5 jiného vyznání a 2 obyvatelé bez vyznání.⁶⁵ Starší demografické údaje než z roku 1880 se pro Hostašovice nedochovaly, ale je více než zřejmé, že převaha katolického vyznání zde byla i v polovině 19. století.

Hostašovice byly přiřazeny do Hodslavic roku 1858, kdy zde byla znovu zřízena katolická farnost. Toto se událo za knížete Bedřicha Fürstenberga arcibiskupa olomouckého a za vydatné podpory novojičínského děkana Františka Tilla a životického faráře Augustina Petráše.⁶⁶ Starobylý dřevěný kostelík sv. Ondřeje, který dnes patří nejen na severní Moravě k nemnoha unikátům, však tehdy přestával katolíkům pro nedostatek prostoru a pro finančně náročnou údržbu vyhovovat. Farníci tedy usilovali o výstavbu kostela nového. To se ovšem podařilo, zejména pro svou finanční náročnost, uskutečnit až o několik desetiletí později. Roku 1891 přichází do Hodslavic velice agilní a schopný farář Ignác Künstler, který se o vybudování nového svatostánku velice zasloužil. Dne 21. října 1906 vysvětil olomoucký arcibiskup dr. Bauer nový kostel, jenž je postaven v novorománském slohu podle vzoru pařížského chrámu Sacre Coeur. Dne 30. března 1907 se zde konala první bohoslužba.⁶⁷ Kostel je zasvěcen Nejsvětějšímu Srdci Ježíšovu. V témže roce byl dřevěný kostel sv. Ondřeje z bezpečnostních

⁶⁴ *Special-Orts-Repertorium von Mähren*. Vídeň 1885. s. 103.

⁶⁵ BARTOŠ, J. - SCHULZ, J. - TRAPL, M.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960 (okresy Opava, Bílovec, Nový Jičín)*. sv. 14. Olomouc 1995. s. 184.

⁶⁶ BARTOŇ, J. – HRABOVÁ, L.: *Čtení o Hodslavicích*. Sborník k 200. výročí narození Františka Palackého. Brno 1998. s. 242.

⁶⁷ Tamtéž. s. 244-245.

důvodů uzavřen a nedlouho poté rozhodlo moravské místodržitelství, že bude zachován jako památka.⁶⁸

Před rokem 1850 měly Hostašovice pouze dřevěnou kapli, která stála u chalupy č. p. 28. V tomto roce byla vystavěna obecním nákladem současná zděná kaple, na jejíž stavbě se podíleli místní občané a jež byla zasvěcena slovanským věrozvěstům Cyrilu a Metoději. Před kapli byl postaven kamenný kříž, který zde stojí dodnes.⁶⁹ Na katastrálním území obce stojí několik drobných sakrálních památek v podobě křížů, které byly většinou budovány jednotlivými občany obce jako poděkování za odvrácení nebezpečí či uzdravení z nemoci.⁷⁰ Jako příklad nám může posloužit obrázek Panny Marie Hostýnské u pramene „Hrázky“, který byl připevněn na dřevěném sloupu. V 19. století tak jako i jinde řádila v Hostašovicích cholera. Její obětí se stal i sedlák Štec z č. p. 10. Občané poté dali slib, že nepostihne-li nemoc celou vesnici, postaví u pramene „Hrázky“ obrázek Panny Marie jako výraz vděku za odvrácení nebezpečné epidemie. Ke Hrázce si v době epidemie chodila celá vesnice pro pitnou vodu a nemoc se vesnici skutečně vyhnula. Občané posléze svůj slib splnili a každoročně o pouti zde chodívali s procesím.⁷¹ Voda z pramene „Hrázky“ tekla do kamenného koryta a nad ním byl umístěn menší kámen s nápisem IHS MARIA a letopočtem 1856. Tento kámen s vročením pak byl v roce 1947 přemístěn před vchod do tehdy nově vystavěného rezervoáru.⁷² Na svátek Cyrila a Metoděje 5. července se konala každoročně poutní slavnost, při níž šlo procesí od Hodslavského kostela k místní kapli, u které byla vykonána farářem pobožnost a poté se šlo průvodem za doprovodu hudby přes vesnici k „Hrázce“ a následně ke kříži za Buňavkou, aby se pak procesí vrátilo zpět ke kapli, kde byla pobožnost ukončena.

⁶⁸ HANZELKA, F. – TUREK, A.: *Palackého rodná obec - kronika Hodslavic*: Hodslavice 1948. s. 170.

⁶⁹ SOKA Nový Jičín, fond Antonín Klvaňa 1872–1925, inv. č. 31, kart. 1.

⁷⁰ Podrobněji k tomuto tématu údaje o jednotlivých stavbách, které byly čerpány z *Farní kroniky Hodslavské viz Obec Hostašovice na přelomu tisíciletí*. Hostašovice 2001. s. 48-51.

⁷¹ Tamtéž. s. 49. srov. SOKA Nový Jičín, fond Antonín Klvaňa 1872–1925, inv. č. 31, kart. 1.

⁷² *Fotografické album Jana Horáka*, (soukromý archiv Jaromíra Horáka).

Jak jsem již na začátku této kapitoly uvedl, byla většina obyvatel Hostašovic katolického vyznání. Ne tak ale v sousedních Hodslavicích, pod jejíž farní správu Hostašovice spadaly. Zde bylo v roce 1880 – 573 katolíků a 808 evangelíků⁷³, v roce 1930 to bylo 741 katolíků a 1 183 evangelíků.⁷⁴ Ve stejných letech bylo v Hostašovicích 472 resp. 706 katolíků. Z uvedených údajů je jasně patrné, že pro hodslavskou farnost byli obyvatelé Hostašovic co do počtu duší velice důležití. Je otázkou kolik z nich bylo opravdu aktivními katolíky, kteří se účastnili náboženského života. V každém případě i při kostelních sbírkách, například na výstavbu již dříve zmíněného kostela, byla pomoc hostašovjanů dosti významná. Jak je patrné z hodslavské *Farní kroniky*, bylo snahou téměř všech katolických farářů nalézt způsob poklidné koexistence a tolerance mezi oběma konfesemi v obci. Na některých místech v kronice se ovšem ani hodslavský farář neubráníl frustraci z malé účasti na bohoslužbě, jako například během oslavy narození zdejšího slavného rodáka Františka Palackého roku 1898, kdy nazval místní členy Sokola „zjevnými pracovníky svobodných zednářů, kteří nazývají plnění povinností náboženských zbabělostí.“⁷⁵

V průběhu 19. a následně i v první polovině 20. století dochází také v českých zemích k sekularizaci společnosti. Oslabování vlivu katolické církve se projevuje například v oblasti školství po přijetí Hasnerových zákonů roku 1869, je zrušen dohled katolických farářů nad vedením matrik jiných církví, je omezován vliv Vatikánu na jednotlivá arcibiskupství a biskupství a dochází postupně ke stále většímu dohledu státu nad církví. V důsledku modernizačních procesů probíhajících v celé společnosti v rámci habsburské monarchie dochází k poklesu zbožnosti jejích obyvatel,⁷⁶ kdy zejména dělníci dojíždějící za prací do továren ve městech se setkávají s novými ideologiemi, které stojí v ostrém kontrastu

⁷³ *Special-Orts-Repertorium von Mähren*. Vídeň 1885. s. 103.

⁷⁴ *Statistický lexikon obcí v zemi moravskoslezské*. Praha 1935. s. 52.

⁷⁵ Katolický farní úřad v Hodslavicích. *Farní kronika 1881-1940*. s. 89.

⁷⁶ Samozřejmě, že musíme rozlišovat situaci ve městech a na vesnicích, které jsou i v oblasti náboženské více konzervativnější a nepodléhají vlivu tehdy moderních ideologií jako byly liberalismus, socialismus, anarchismus aj. tak výrazně jako obyvatelé některých zvláště pak rychle se rozvíjejících a rostoucích měst.

ke konzervativním myšlenkám, které představuje katolická církev. V každém případě katolická konfese zůstává v rakousko-uherském soustátí dominantní a spolu s věností legitimnímu panovnickému rodu Habsburků patří k tradičním konzervativním hodnotám mnohonárodnostní monarchie až do roku 1918.

Vystěhovalectví z Hostašovic

Rokem 1848 sice zaniklo v habsburské říši poddanství a byla zrušena robota, vznikla samospráva a začala být budována občanská společnost ve všech svých hlavních aspektech, ovšem majetkové poměry obyvatelstva, zvláště v malých vesnicích, se nijak rapidně skokově nezlepšily. Rozvoj občanské společnosti byl utlumen dočasným působením zpátečnické politiky ministra Alexandra Bacha. Po jeho pádu dochází opět k návratu k již dříve nastartovaným reformám, které posilovaly pozici občana a postupně omezovaly moc panovníka a centrálních úřadů a které vyvrcholily přijetím liberální prosincové ústavy v roce 1867 a konečným příklonem habsburské říše ke konstituční monarchii. Přijetí této ústavy, která taxativně vymezovala rozsáhlá občanská práva, bylo mj. důsledkem prohrané prusko-rakouské války v roce 1866. Boje v rámci tohoto krátkého, ale intenzivního konfliktu probíhaly i na území Českého království. Negativem proběhlých válečných operací byla epidemie cholery.⁷⁷ Po částečné stabilizaci domácích poměrů v následujících letech dochází v roce 1873 ke krachu na vídeňské burze a k hospodářské krizi, která patrně vznikla „přehřátím“ překotně se rozvíjející liberální rakousko-uherské ekonomiky, kdy bylo po přijetí živnostenského řádu v roce 1859 a obchodního zákoníku 1862 zakládáno příliš mnoho nových obchodních společností, jež nebyly dostatečně kapitálově silné a odolné. Nutno poznamenat, že tato krize nebyla krizí pouze evropskou, ale že jí byly zasaženy mj. také USA.

Výše uvedené je ovšem obrazem tzv. velkých dějin. Pokud se budeme dívat na tehdejší dobu pohledem obyčejného vesničana z Hostašovic zjistíme, že ve stejném období se jeho majetkové poměry oproti minulým desetiletím příliš nezlepšily. O tehdejší situaci na nedalekém Frenštátsku se zmiňuje i místní kronikář Polanský: „*též u nás se zřizovaly textilní továrny a*

⁷⁷ Jen ve Veřovicích jí padlo za obět' v průběhu měsíce září a října téhož roku několik desítek osob. ŠIMÍČEK, J.: *West znamená západ. Emigrace do Ameriky z obce Veřovice v letech 1867–1914*. Veřovice 2003. s. 19.

*tkalcovští mistři a tovaryši zůstali bez práce.*⁷⁸ Situace podle dochovaných archiválií nebyla v Hostašovicích až tak svízelná v porovnání s okolím Frenštátu pod Radhoštěm, přesto i odsud odešlo několik rodin v rámci velké vystěhovalecké vlny v druhé polovině 19. a začátkem 20. století do Spojených států amerických. Toto vystěhovalectví bylo přes prvotní odmítání později od šedesátých let 19. století podporováno nebo minimálně „trpěno“ rakousko-uherskými úřady. Mimo jiné také z důvodu v té době všeobecně přijímané Malthusovy pesimistické populační teorie, která pracovala s konceptem, že pokud má každá evropská rodina minimálně 6 dětí, tak je pouze otázkou času, kdy tak razantní nárůst počtu obyvatel v Evropě nebude možno uživit zdejšími omezenými zdroji (především množstvím půdy) a bude třeba hledat nějaká řešení. Jedním z těchto řešení byl válečný konflikt anebo vystěhovalectví do zahraničí, nejčastěji za levnou úrodnou půdou. Emigranti směřovali v 19. století nejčastěji do Spojených států amerických, do carského Ruska, rumunského Banátu ale i jinde.

Na základě studia dochovaných pramenů a sekundární literatury se mi podařilo dohledat několik rodin, které se z výše popsaných důvodů rozhodly zkusit štěstí za oceánem v Novém světě. Počet těchto emigrantů nedosahuje nijak závratných čísel, jako tomu bylo v nedalekých vesnicích na Frenštátsku.⁷⁹ Přesto považuji za důležité se o nich v historii Hostašovic ve sledovaném období zmínit.

Mezi prvními známými obyvateli Hostašovic, kteří vyrazili za oceán hledat své štěstí, byla rodina Plešků z č. p. 39. Ve sčítacím operátu z roku 1880 je u příslušníků této rodiny

⁷⁸ Muzeum Frenštát pod Radhoštěm. fond vystěhovalectví do Texasu. II – M–146/1, složka č. 2.

⁷⁹ K tomuto tématu blíže několik prací Drahomíra Strnadla a Josefa Šimička – viz STRNADEL, D.: *Tam za mořem - Vystěhovalectví z Frenštátska do Ameriky* v 2. pol. 19. stol. Frenštát pod Radhoštěm: Muzeum města Frenštátu, 2006. Také STRNADEL, D.: *Vystěhovalectví z Frenštátu do Texasu v druhé polovině minulého století na základě nových pramenů*. Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín, 38, 1986, s. 31-37. Rovněž ŠIMÍČEK, J.: *Poutníci za nadějí. Vystěhovalectví do Ameriky v letech 1856-1914 z obcí Mniší, Tichá, Vlčovice*. Lichnov 1995. Nověji také na nedalekém Rožnovsku mj. PERUTKA, L.: *Za to spasitelské moře. Emigrace z Rožnovska do Texasu*. Rožnov pod Radhoštěm 2015. nebo PERUTKA, L. (ed.): *Rodinné příběhy Rožňanů v Texasu*. Týn nad Vltavou 2018.

poznámka „*Amerika*“,“⁸⁰ s tím, že v operátu o deset let později již uvedeni v Hostašovicích nejsou. Z dostupných pramenů se mi nepodařilo přesně zjistit, kdy do USA dopluli, ale víme, že rodina, kterou tvořil František Plešek narozen roku 1821, Rozina Plešková (1824), František Plešek (1852) a Josef (syn, narozen 1867) odjela podle všeho společně. Starší syn František se oženil roku 1881 v okrese Fayette ve státě Texas s Annou Kudělkovou, která pocházela z Hodslavic.⁸¹ Z uvedeného tudíž vyplývá, že museli dorazit do Spojených států v roce 1880 nebo 1881. Další údaje o osudech této rodiny v novém domově již nelze dohledat.

Další rodinou, která se vydala do Spojených států, byla rodina Hegarů pocházejících z č. p. 33. Zde je ovšem situace trochu komplikovanější, jelikož roku 1880 Hegarovi prodali rodný dům a zakoupili usedlost č. p. 67 v Hodslavicích. Z bydliště v Hodslavicích odjíždí do Ameriky po smrti svého otce nejprve syn Jan (narozen 1879 v Hostašovicích) na palubě lodi Roland a připlouvá do texaského přístavu Galveston v roce 1897.⁸² Později ho následovala jeho sestra Rozina (narozena roku 1872 v Hostašovicích). V roce 1903 přijíždí do Galvestonu další bratr František (narozen 1869) s rodinou, kterou tvořila manželka Anna, synové František, Jaroslav, Miroslav a nejmladší Josef, kterému bylo v té době 9 měsíců.⁸³ V roce 1907 za nimi přijíždí další bratr Josef Hegar (narozen roku 1861 v Hostašovicích) rovněž s celou rodinou kromě syna Josefa (narozen 1887), který emigroval sám již v roce 1906. Spolu s Josefem Hegarem starším odjela manželka Františka, dcera Emilie a synové Vladimír a Slavomír.⁸⁴ Krátce se zmíním o nejstarším synovi Josefovi. Celá rodina Hegarů byla evangelického vyznání. A právě Josef Hegar byl po studiích ve Spojených státech roku 1910 v městečku West vysvěcen na kněze. Později byl reverend Josef Hegar čelným představitelem Jednoty bratrské v Texasu (*The Unity of the Brethren*), když vedl „Husovu školu“ ve městě Temple. V této škole

⁸⁰ SOKA Nový Jičín, fond Okresní úřad Nový Jičín 1819-1951, inv. č. 645, s. 96-97.

⁸¹ ŠIMÍČEK, J.: *The Pilgrims for hope. The emigration to America during 1855-1914*. Vol. VI., Lichnov 2015. s. 46.

⁸² ŠIMÍČEK, J.: *Rod Hegar. Hostašovice, Hodslavice, Zašová*. Lichnov 2002. s. 5.

⁸³ Tamtéž. s. 6-7.

⁸⁴ BACA, L.: *Czech Immigration Passenger Lists*. Vol. III. Richardson (Texas) 1988. s. 52.

a celkově ve sboru Jednoty bratrské v rámci USA se do začátku čtyřicátých let 20. století mluvilo převážně česky. Reverend Hegar také přeložil z angličtiny a němčiny spoustu náboženských písní.⁸⁵ Zemřel roku 1948 v obci Temple v Texasu.⁸⁶ Rodině Hegarů se v USA podle všeho dařilo. Postupně si založili farmu, kde chovali dobytek a začali zaměstnávat pracovníky. Později zakoupili také lesní pozemky a postavili si pilu. Se svými bývalými přáteli v Hostašovicích udržovali písemný kontakt a občas poslali na ukázkou také pár dolarů. V roce 1975 se podařilo dcerám (v té době již pokročilého věku) původních emigrantů dostat během spartakiády v Praze také do Hostašovic, kde navštívili mj. i rodný dům svých rodičů č. p. 33.⁸⁷

Z Hostašovic emigrovala ještě v roce 1909 Emilie Horáková z č. p. 44 (mlýn ve Straníku), která v tomto roce připlula do New Yorku na lodi Amerika s tím, že cílem její cesty byl Oregon.

K cestě do Ameriky, konkrétně do Argentiny, se rozhodl také Josef Plešek s dcerou Annou z č. p. 70. Po několika letech se Josef Plešek vrátil domů sám. Existovalo několik domněnek, co se v daleké cizině stalo. Dnes už bohužel nezjistíme, jak to opravdu bylo. Po návratu otce žila celá rodina odcizeně od ostatních. Na hodslavském hřbitově je rodinný pomník, kde je vyryto Josef Plešek narozený 1865 zemřel 1937 v Hostašovicích a Anna Plešková narozená roku 1894 v Hostašovicích zemřela 1956 v Buenos Aires v Argentině.⁸⁸

Zájemci o vystěhování museli odeslat písemnou žádost o cestovní pas na okresní hejtmanství. Tyto žádosti jsou velice často psány písaři (žadatelé doplnili pouze svůj podpis, někdy jen tři křížky, jelikož byla v té době značná část obyvatel ještě negramotná), proto je

⁸⁵ *The Unity of the Brethren in Texas (1855-1966)*. Taylor (Texas) 2001. s. 115-118.

⁸⁶ ŠIMÍČEK, J.: *Rod Hegar. Hostašovice, Hodslavice, Zašová*. Lichnov 2002. s. 6.

⁸⁷ *Vzpomínky Boženy Štecové*, (soukromý archiv Ludmily Smrčkové), s. 54.

⁸⁸ *Obec Hostašovice na přelomu tisíciletí*. Hostašovice 2001. s. 324-325.

tento text, který se nám dochoval v archiváliích téměř totožný.⁸⁹ Takto sepsanou žádost musel zájemce doplnit o křestní listy všech členů emigrující rodiny a oddací list rodičů. Další přílohou bylo vysvědčení obecního úřadu, kde tento stvrzoval, že se jedná o bezúhonné osoby, které nemají žádné závazky vůči státu, obci ani občanům a že proti vycestování nic nenamítá. Toto dobrozdání bylo také psáno standardizovanou formou. Takto formulovaná žádost se doplnila ještě o kolek a odeslala na okresní hejtmanství, které v kladném případě žadateli vystavilo cestovní nebo vystěhovalecký pas. Cestovní pas se vystavoval na dobu maximálně 3 let, do které se mohl člověk bez problému vrátit zpět do vlasti. Vystěhovalecký pas zbavoval emigranta rakouského občanství a domovského práva ve své obci a umožňoval mu posléze získat v Americe státní občanství.⁹⁰ Nezbytnou součástí této administrativní procedury bylo prokázání existence dostatku finančních prostředků na tuto dalekou cestu. Minimální částka činila 140 zlatých na osobu. V pozdějších letech, kdy plachetnice vystřídaly parníky, pak 180 zlatých.⁹¹ Mužští žadatelé museli prokázat, že už absolvovali povinnou vojenskou službu. Tady tuto administrativní proceduru absolvovali pouze lidé, kteří si pro vystěhování zvolili legální cestu. Velké množství obyvatel českých zemí odcházelo do zahraničí také nelegální cestou, o které nám dochované prameny neříkají zhořla nic. Emigranti odplouvali do Spojených států většinou ze severoněmeckých přístavů jako byly Hamburk a Brémy. Zprvu to byly plachetnice, kdy cesta trvala 2 až 4 měsíce, později od 70. let se ve větší míře využívaly parníky, které zkrátily dobu cestování na 14 dní, kolem roku 1900 na pouhých 8 dní.⁹² Je důležité zmínit se o významném faktu, že osadníci z českých zemí, kteří byli většinou zemědělci a kteří z počátku neznali

⁸⁹ „... Slavné C. K. okresní hejtmanství, níže psaní ... obmýšlejí na tři roky odcestovati do spojených států Ameriky i s rodinou. Za touž příčinou žádají o vydání zahraniční listiny pro cestování.“ SOkA Frýdek-Místek. fond Okresní úřad Místek 1742-1950, kart. 548, inv. č. 773.

⁹⁰ ŠIMÍČEK, J.: *West znamená západ. Emigrace do Ameriky z obce Veřovice v letech 1867–1914*. Veřovice 2003, s. 4.

⁹¹ Týž: *Poutníci za nadějí. Vystěhovalectví do Ameriky v letech 1856-1914, z obcí Mniší, Tichá, Vlčovice*. Lichnov 1995, s. 13-14.

⁹² ŠIMÍČEK, J.: *West znamená západ. Emigrace do Ameriky z obce Veřovice v letech 1867–1914*. Veřovice 2003, s. 4-5.

anglický jazyk, se sdružovali do společných komunit a zakládali české vesnice s přílehlými názvy jako Vsetín, Frenstat, Marak, Hostyn, Dubina, Praha, Roznov a mnoho jiných.⁹³

Lidé, kteří se odhodlali k tak radikálnímu kroku opustit svou starou vlast, museli být bezesporu odvážní. Čekalo je zdlouhavé administrativní vyřizování potřebných formalit na rakouských úřadech, v drtivé většině případů prodej veškerého majetku v dražbě a nakonec bolestné loučení se svými nejbližšími. Svou pílí a houževnatostí dosáhla drtivá většina z nich blahobytu, kterého by v Evropě dosáhli jen stěží, jak můžeme vidět na příkladu rodiny Hegarů. Budoucnost potvrdila, že se tito odhodlaní a odvážní lidé vydali na správnou stranu zeměkoule (oproti jiným emigrantům, kteří ve stejném období zamířili do tehdy carského Ruska, do Volyňské gubernie). Po krátkém intermezzu americké občanské války se až dosud potomkům původních emigrantů vyhýbají válečné a negativní společenské jevy, kterých pak ve 20. století nebylo ve střední Evropě zrovna málo.⁹⁴ Toho všeho zůstali původní vystěhovalci a jejich potomci ušetřeni.

⁹³ ORLITA, A.: *Vystěhovalectví z Moravy do severní Ameriky v druhé polovině 19. století*. Olomouc 2022. (nepublikovaná seminární práce). s. 12.

⁹⁴ Tamtéž. s. 14.

Spolkový život v obci

Rozvoj činnosti spolků v habsburské monarchii byl umocněn přijetím prosincové ústavy v roce 1867. Od tohoto data mohly být spolky také politicky aktivní, což se nejen v českých zemích skutečně dělo. Rakouská oficiální statistika rozeznávala na konci 19. století celkem 28 kategorií spolků.⁹⁵ Ne nadarmo byla spolková činnost vedle politické participace, možnosti podílet se na obecní samosprávě na všech úrovních a možnosti svobodně podnikat, jedním ze čtyř hlavních pilířů samé podstaty fungování občanské společnosti. Právě díky politickému charakteru některých spolků v druhé polovině 19. století mohly vzniknout první politické strany v českých zemích, které měly nejprve honorační a posléze skutečně masový charakter. Mezi ty nejvýznamnější, které vznikly v devadesátých letech 19. století a které hrály posléze důležitou úlohu do roku 1948, z nichž některé u nás přetrvaly do dnešních dnů, patřily například sociální demokracie, agrární strana nebo křesťanská demokratická strana.

Mezi první spolky, které jsou v Hostašovicích zmiňovány patří „Beseda“ a Zpěvácký spolek, které založil učitel na zdejší obecné škole Karel Janáček.⁹⁶ Tyto spolky jeho odchodem roku 1875 zanikly, ale jak píše jeho pozdější následovník nadučitel František Dušek, „*jich účinky lze podnes v nynějších hospodářích vycítiti.*“⁹⁷

Tentýž František Dušek vyjmenovává koncem devadesátých let 19. století tyto spolky: Hospodářský spolek novojičínský s 20 členy, Česká beseda novojičínská s 5 členy, Katolicko – politická jednota pro kraj novojičínský, Spolek vysloužilců v Hodslavicích s 6 členy,

⁹⁵ KLADIWA, P. - POKLUDOVÁ, A. - KAFKOVÁ, R.: *Lesk a bída obecních samospráv Moravy a Slezska 1850-1914*. díl II., sv. 1. Ostrava 2008. s. 91-93.

⁹⁶ Jedná se o příbuzného světoznámého hudebního skladatele Leoše Janáčka.

⁹⁷ SOKA Nový Jičín, fond Antonín Klvaňa 1872–1925, inv. č. 31, kart. 1. srov. SOKA Nový Jičín, fond ZŠ a MŠ Hostašovice, neinventariz., poř. č. 1, *Kronika školy Hostašovice*, I. díl. s. 49.

Katolicko – sociální spolek „Zádruha“ pro Hostašovice se 14 členy⁹⁸ a v té době nejmladší, ale zároveň co do počtu členů největší, Spolek hasičský s 33 členy.⁹⁹

Bohužel mnoho dalších podrobnějších informací se o těchto spolcích nezachovalo. Dá se předpokládat, že minimálně spolek dobrovolných hasičů měl svou kroniku, ovšem ani ta se nezachovala. Jsme proto odkázáni na pár kusých informací z dobového tisku, příp. několik málo údajů, které se zachovaly v Zemském archivu v Opavě.

Několik zajímavých informací se dozvídáme z dobových novin *Našinec*.¹⁰⁰ Dne 17. listopadu 1895 se konala na nově zrekonstruovaném fojtství ustavující schůze Katolicko – politické jednoty. Z celkem obsáhlé zprávy jsme informováni, že tato schůze měla vysokou návštěvnost. Za jejího předsedu byl zvolen tehdejší starosta Ignác David, dále se jí zúčastnili duchovní z Valašského Meziříčí, Nového Jičína a farář z Hodslavic Ignác Künstler. Hlavní myšlenkou celé schůze bylo odmítnutí negativního působení nových společenských ideologií socialismu a liberalismu, které narušovaly křesťanskou morálku a přinášely podle vystupujících na setkání spoustu nešvarů¹⁰¹ a naopak nabádání k dodržování konzervativních hodnot ve společnosti v duchu encykliky papeže Lva XIII. *Rerum Novarum* a věrnosti císaři. Schůze byla podle všeho opravdu úspěšná, jelikož se přihlásilo 27 nových členů do Katolické jednoty.

Spolkem nejvýznamnějším svým počtem i charakterem pro život obce byl sbor dobrovolných hasičů. Dne 24. srpna 1896 adresovali čtyři zakládající členové tohoto spolku svou žádost o povolení k c. k. moravskému místodržitelství se slovy: „*Veleslavné c. k. moravské místodržitelství, ráčíž oznámení to u vědomostí vzíti a založení řečené jednoty dle*

⁹⁸ Tento spolek se vzdělávací a podporovací funkcí byl založen úsilím tehdejšího hodslavského katolického faráře Ignáce Künstlera v Hodslavicích v roce 1896 – viz BARTOŇ, J. – HRABOVÁ, L.: *Čtení o Hodslavicích*. Sborník k 200. výročí narození Františka Palackého. Brno 1998. s. 244.

⁹⁹ Tamtéž. srov. *Moravské Kravařsko*. Příbor 1898. s. 177-178.

¹⁰⁰ *Našinec*, č. 144, roč. 31, 1895, s. 3.

¹⁰¹ Tamtéž. Jako byly například „*zhoubné následky ženského strojení na dědinách*.“

předložených stanov dosvědčiti.“¹⁰² Mezi zakládajícími členy byli František Dušek – místní nadučitel, Josef Jan Hub – rolník č. p. 42, Josef David – rolník č. p. 1 a Adolf Toman – stolařský mistr. Ze zprávy z roku 1898 se dozvídáme, že převládající krytinou na hostašovských domácích je dřevěný šindel. Obec zakoupila spolku záhy po jeho založení dvoukolovou stříkačku s patentním přístrojem proti zamrznutí a výzbroj pro mužstvo (mj. „kamzíkový žebř“) v ceně 840 zl.¹⁰³ Jak jsem již uvedl, nemáme žádné záznamy o činnosti hasičského sboru a jeho zásazích. V tomto směru nám dovoluje nahlédnout alespoň na jeden takový ostrý zásah opět dobový tisk.¹⁰⁴ Dne 7. srpna 1904 kolem poledne vznikl v nedaleké Jasenici během velmi suchého počasí z neznámých příčin požár, který se záhy velice rozšířil na převážně dřevěná stavení a během krátké doby zcela zničil jednu selskou usedlost a deset domků. K hašení se dostavily hasičské sbory z nedaleké Lešné a Hostašovic. Jejich snaha nebyla však příliš platná, neboť všech 11 čísel lehlo během hodiny popelem. C. k. soudní komise odhadla škodu na 80 000 Korun. Postižení měli sice domy pojištěné, ale na nízké částky, takže byli odkázáni na dobrodiní okolních obcí a jiných dárců. Na uvedeném příkladu je dobře vidět, že místní hasičský sbor měl zcela jistě v každé obci své opodstatnění, jelikož byl schopen rychle reagovat na případný požár. V obci také plnil důležitou kulturní funkci, když pořádal plesy, bály anebo divadelní představení.¹⁰⁵ Pravidelně byla slavena kulatá výročí trvání sboru, o čemž nás informuje například v roce 1926 hodslavská *Farní kronika*.¹⁰⁶

Činnost některých hostašovských spolků během první republiky zanikla, jiné zase fungovaly dál. V roce 1920 byl založen v Hostašovicích katolický spolek Orel.¹⁰⁷ Během

¹⁰² ZAO Opava, fond Severomoravský krajský národní výbor Ostrava, bez inv. č., sign. 262, ev. č. 4811, kart. 475, *Hasičský sbor Hostašovice 1896-1946*.

¹⁰³ KRŠKA, T.: *Hasičská kronika*. Holešov 1898, s. 33-34.

¹⁰⁴ Moravská orlice, č. 106, roč. 43, 1905, s. 5-6.

¹⁰⁵ SOkA Nový Jičín, fond Antonín Klvaňa 1872-1925, inv. č. 31, kart. 1.

¹⁰⁶ Dne 22. srpna 1926 oslavil hostašovský hasičský sbor 30 let svého trvání polní mší v Hostašovicích – viz Katolický farní úřad v Hodslavicích. *Farní kronika 1881-1940*, s. 137.

¹⁰⁷ ZAO Opava, fond Severomoravský krajský národní výbor Ostrava, bez inv. č., sign. 262, ev. č. 4812, kart. 475. *Jednota československého Orla Hostašovice 1920-1950*.

Protektorátu za druhé světové války byla činnost většiny spolků utlumena. Naopak v této nelehké době byl v Hostašovicích založen Spolek pro pojištění skotu v roce 1940¹⁰⁸ a v dubnu roku 1943 Sportovní fotbalový klub.¹⁰⁹ Většina dřívějších spolků byla po skončení druhé světové války v roce 1946 obnovena, bohužel však pouze na krátkou dobu.

¹⁰⁸ ZAO Opava, fond Severomoravský krajský národní výbor Ostrava, bez inv. č., sign. 262, ev. č. 4809, kart. 475. *Spolek pro vzájemné pojišťování skotu Hostašovice 1940-1947.*

¹⁰⁹ ZAO Opava, fond Severomoravský krajský národní výbor Ostrava, bez inv. č., sign. 262, ev. č. 4810, kart. 475. *Sportovní klub Hostašovice 1943-1950.*

Školství v Hostašovicích

První škola v Hostašovicích¹¹⁰ byla postavena již v roce 1784 za panování císaře Josefa II. a navštěvovaly ji i děti ze sousedního Straníku a snad i z Jasenice.¹¹¹ Před tímto rokem se podle zápisů tehdejšího nadučitele Františka Duška z přelomu let 1897-1898 vyučovalo v obecní pastýrni.¹¹² „Zdejší škola patřila dokud platy učitelů upraveny nebyly mezi dobré školy. Učitel měl za každé dítě od chalupníka ročně 11 a od sedláka 22 grošů šajmů a pak 82 rýnských šajmů z císařské kasy, mimo to od vrchnosti 8 sáhů dřeva.“¹¹³ Podle všeho tak v polovině 19. století zdejší učitelé netrpěli nouzí jako významná část českého učitelstva tehdejší doby, která se musela ponižujícím způsobem domáhat vyplacení sobotáles.¹¹⁴

Jedním z milníků v rakousko-uherském školství bylo přijetí říšských školských tzv. Hasnerových zákonů v letech 1867-1869, které mj. kodifikovaly povinnou osmiletou školní docházku, vymezovaly úroveň škol,¹¹⁵ dohledem nad vzděláním pověřily státní instituce a téměř úplně odstavily církev, které byla ponechána jen výuka náboženství.¹¹⁶ Na činnost a chod škol dohlížely nově školní rady počínaje místními (složené z učitelů a volených zástupců obce), přes okresní až po zemské školní rady. Nad tím vším bdělo ministerstvo kultu a vyučování. Od roku 1869 zajišťovaly obce pouze materiální fungování škol. Tímto zákonem byly také vymezeny platy učitelů, jejichž prestiž ve společnosti tak významně stoupla.¹¹⁷

¹¹⁰ Jednalo se o triviální školu. Zdejší děti také mohly teoreticky navštěvovat farní školu v Životicích u Nového Jičína, kam byly tehdy Hostašovice přiřazeny.

¹¹¹ SOKA Nový Jičín, fond ZŠ a MŠ Hostašovice, neinventariz., poř. č. 1, *Kronika školy Hostašovice*, I. díl. s. 4. Srov. SEVERA, V.: *Novojičínský okres*. Brno 2010, str. 114.

¹¹² SOKA Nový Jičín, fond Antonín Klvaňa 1872–1925, inv. č. 31, kart. 1.

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ HLAVÁČKA, M.: *Zlatý věk české samosprávy: samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862-1913*. Praha 2006. s. 93.

¹¹⁵ Obecné školy, měšťanské školy a dále gymnázia, reálné školy, reálná gymnázia a univerzity.

¹¹⁶ TROJAN, J.: *Kantoři na Moravě a ve Slezsku v 17. – 19. století*. Brno 2009, str. 9–14.

¹¹⁷ Tamtéž. srov. HLAVÁČKA, M.: *Zlatý věk české samosprávy: samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862-1913*. Praha 2006. s. 93-94.

Prvním historicky doloženým učitelem na hostašovské škole byl Anton Zábranský, který zemřel roku 1834. Jeho nástupcem byl Jan Vašata, který zde učil až do své smrti roku 1847. Po krátkém působení jeho syna Aloise Vašaty na zdejší školu přichází Ferdinand Seidel, který zde působí až do roku 1863, jenž „*velikému pijáctví se odevzdal a musel úřad učitelský složit a do penze se odebrati.*“¹¹⁸ Po něm přichází Ferdinand Horák, který zde setrval do roku 1868. Následoval Karel Janáček, bratr slavného skladatele Leoše Janáčka, který byl malé postavy a vždy veselé mysli a jenž, jak jsem uvedl v předcházející kapitole, založil několik osvětových spolků. Působil zde do roku 1875. V krátkém sledu se poté v Hostašovicích střídají učitelé Jan Červinka a Valentin Kadula.¹¹⁹

V roce 1878 zde přichází učitel Josef Dušek z nedalekých Veřovic a zahajuje tak úspěšné působení této rozvětvené učitelské rodiny na místní škole.¹²⁰ Za nedlouho ho následuje jeho bratr Karel jako suplující učitel a od r. 1886 započal své dlouholeté působení v Hostašovicích další z bratrů František. Hodnotné dílo rodiny Duškových na zdejší obecné škole završil jeho syn Vladimír, působící zde mezi léty 1930–1945.

Pokud vyjdeme ze zápisů v hostašovské školní kronice ze sedmdesátých let 19. století zjistíme, že školní rok začínal 16. září svatou mší v hodslavském katolickém kostele a zapěním první sloky rakouské národní hymny. V říjnu byly pravidelně slaveny jmeniny císaře Františka Josefa a v listopadu jmeniny císařovny Alžběty opět bohoslužbou v Hodslavicích. Koncem července se vždy žáci druhé třídy účastnili svatého přijímání v kostele v Hodslavicích. Školní rok byl zakončen rozděním závěrečných školních zpráv a následně opět bohoslužbou v Hodslavicích včetně zapění první sloky rakouské státní hymny a chvalozpěvu *Te Deum laudamus*. V tomto výše uvedeném duchu se nesly až na výjimky téměř všechny roky až do

¹¹⁸ SOkA Nový Jičín, fond ZŠ a MŠ Hostašovice, neinventariz., poř. č. 1, *Kronika školy Hostašovice*, I. díl. s. 3.

¹¹⁹ Tamtéž. s. 4-5.

¹²⁰ Tamtéž. s. 7-10.

začátku první světové války v roce 1914.¹²¹ Samozřejmě se vyskytovaly mimořádné události zaznamenané ve školní kronice jako například úmrtí některých žáků a žaček, úmrtí a zvolení nového papeže, ale také méně významné události jako byla instalace nového bleskosvodu či vytvoření umělého včelího roje nadučitelem Fr. Duškem.¹²²

Protože stará školní budova již nevyhovovala svému účelu, bylo obecním představenstvem rozhodnuto postavit novou budovu. Nová škola byla postavena roku 1894 nákladem 10 870 zl., 72 kr.¹²³ Vyučování v nových prostorách započalo dne 16. září 1895.¹²⁴

Začátkem dvacátého století navštěvovalo zdejší školu zhruba 100–140 dětí. Samostatnou kapitolou na venkovských školách je docházka žáků. Nejčastějšími omluvami rodičů, proč neposílají své děti pravidelně do školy, byly nemoc rodičů a nutnost zaopatřit mladší sourozence, potřeba výpomoci při polních pracech zejména v období žní, příp. služba žáků u bohatších sedláků. Jako jeden příklad za všechny uveďme případ, kdy Rosalie Vavříková „*jsouc nemocna potřebovala svou dceru Anežku k obsluze*“. Místo podpisu matky v zápise místní školní rady následují tři křížky značící, že matka byla negramotná.¹²⁵

V té době tvoří učitelský sbor tyto kantoři: Nadučitelem byl již dříve zmíněný František Dušek, podučitelem Josef Macháč, ručním pracem vyučovala v obou třídách Anežka Macháčová (manželka Josefa Macháče), která ještě docházela učit do Straníku a Jasenice a učitelem náboženství byl hodslavský katolický farář P. Ignác Künstler. Zastavme se na chvíli u osobnosti prvního nadučitele a správce školy. František Dušek se narodil roku 1860 ve Veřovicích a zemřel v roce 1949 v Příboře.¹²⁶ Byl nadšeným a výborným štěpařem a jeho

¹²¹ ORLITA, A.: *Historie školství v Hostašovicích v letech 1900-1945*. Olomouc 2021. (nepublikovaná seminární práce). s. 5.

¹²² SOkA Nový Jičín, fond ZŠ a MŠ Hostašovice, neinventariz., poř. č. 2, *Kronika školy Hostašovice*, II. díl. s. 42.

¹²³ SOkA Nový Jičín, fond Antonín Klvaňa 1872–1925, inv. č. 31, kart. 1.

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ SOkA Nový Jičín, fond Místní školní rada Hostašovice 1898-1949, nezpracovaný fond.

¹²⁶ PECHOVÁ, J. a kol.: *Hostašovice. Vydáno ke 100letému výročí školy v Hostašovicích*. Hostašovice 1995, s. 22.

školka ovocných stromků byla v okolí vyhlášena. Pro národopisnou výstavu v Praze zhotovil model kašařského mlýnce, aby tak upozornil na dlouholetou tradici mletí pohanky v Hostašovicích. V rámci hospodářského kurzu, který na místní škole zavedl v devadesátých letech 19. století, byli žáci seznamováni nejenom se štěpováním, ale také s nejnovějšími poznatky v oblasti obdělávání půdy hospodářskými stroji, odvodňováním a hnojením umělými hnojivy.¹²⁷ I jeho zásluhou vznikl v obci roku 1896 hasičský sbor, jehož byl prvním velitelem.¹²⁸ Jako člověk byl v obci velice oblíben a není bez zajímavosti, že i ze svého skromného učitelského platu nechal všechny své děti studovat na učitele. František Dušek v roce 1946 jako řídicí učitel ve výslužbě v Příboře u příležitosti padesáti let trvání místního hasičského sboru zasílá v dopise pozdravení místním občanům a zakončuje ho slovy: „*a konečně pozdravte ode mne všechny ty hostašovské chaloupky s Kosovým kopcem i Buňavkou, Zrzávkou, Domoracem, Trojačkou, kde jsem tak rád kdysi chodíval, abych své oči napásl krásou nejkrásnějšího a nejmilejšího koutku naší drahé vlasti.*“¹²⁹

Po odchodu Františka Duška nastoupil do funkce nadučitele Josef Macháč (narozen roku 1868 ve Starém Jičíně, zemřel v roce 1939 v Ostravě).¹³⁰ V této funkci působil do února 1930 a počátkem roku 1931 se i s manželkou, místní učitelkou Anežkou Macháčovou, odstěhoval do Moravské Ostravy. Bývalý žák J. Horák vzpomíná na svého prvního učitele Josefa Macháče, „*že to byl rázný a přísný kantor, který si pořádek leckdy vymucoval i rákoskou, ale který zároveň děti dokázal povzbudit a pochválit.*“¹³¹ Oba dva výše jmenovaní první řídicí učitelé na nové škole byli později jmenováni čestnými občany obce Hostašovice.

¹²⁷ SOkA Nový Jičín, fond MNV Hostašovice, inv. č. 14, *Kronika obce Hostašovice*, 1. díl, pag. 34.

¹²⁸ *Obec Hostašovice na přelomu tisíciletí*. Hostašovice 2001, str. 213–214.

¹²⁹ DUŠEK V.: *Hostašovice*. Kravaňsko vlastivědný sborník, 47, 1946-1947, s. 29-34.

¹³⁰ SOkA Nový Jičín, fond ZŠ a MŠ Hostašovice, neinventariz., poř. č. 3, *Kronika školy Hostašovice*, III. díl. s. 176.

¹³¹ *Obec Hostašovice na přelomu tisíciletí*. Hostašovice 2001, s. 192–193.

Průběh školního roku 1918/1919 tak, jak je vyličen v dobových místních písemných pramenech, nijak nenasvědčoval tomu, že nás čeká něco mimořádného. Ale od 28. října 1918 se i v Hostašovicích začaly životy zdejších občanů měnit. Vlastní vyhlášení samostatného československého státu nemohlo být oslaveno, tak jak nařídil Národní výbor československý na výročí bitvy na Bílé hoře 8. listopadu z důvodu chřipkové epidemie mezi žactvem.

K oslavám došlo až 11. listopadu. Nadučitel Machač pronesl dlouhou a oslavnou řeč vyzdvihující nově vzniklý samostatný stát. Několik žáků předneslo české i slovenské národní písně a nakonec všichni společně zapěli pozdější státní hymnu Kde domov můj. Budova školy byla ozdobena trikolórou.¹³²

Během roku 1919 bylo přijato několik zákonů a nařízení, které upravovaly činnost na všech úrovních škol v novém státě. Mimo jiné bylo upraveno trvání školního roku od 1. září do konce června a byly stanoveny dny volna. Učitelé jakož i jiní státní zaměstnanci museli složit slib věrnosti nově vzniklé republice.¹³³ Paritním zákonem byly upraveny platy učitelů a posléze v roce 1920 byl částečně upraven systém školských rad, kdy zemské rady byly nahrazeny župními s tím, že nejvyšším orgánem bylo nově vytvořené ministerstvo školství.

V březnu 1919 byly i hostašovskými žáky a učiteli slaveny poprvé narozeniny našeho prvního prezidenta T. G. Masaryka a o něco později byla připomenuta také památka J. A. Komenského. Ještě před rokem byly se stejnou vehemencí slaveny narozeniny a jmeniny císaře Karla a císařovny Zity s tím rozdílem, že místní nadučitel a kronikář Machač opěvuje zásluhy nového prezidenta nepoměrně více. Zde názorně vidíme, že náš národ lačný po budování nové národní identity potřebuje i nové vzory, ale principy „uctívání“ svých vzorů zůstaly stejné, snad

¹³² SOkA Nový Jičín, fond ZŠ a MŠ Hostašovice, neinventariz., poř. č. 2, *Kronika školy Hostašovice*, II. díl. s. 136-138.

¹³³ Tamtéž, s. 140: „*Slibuji, že budu své vychovatelské povinnosti dle nejlepšího svého svědomí vykonávat, mládež svěřenou k dobru, pravdě a krásnu vésti, že budu prospěch školství vždycky na zřeteli míti, že budu platné zákony a předpisy zachovávat a že budu na svém místě ze všech sil k povznesení československé republiky pracovat.*“

jen s tou výjimkou, že je nyní k oslavám přistupováno více ateisticky (nejsou již slaveny při bohoslužbách). Je to v pozdějších letech vidět i při zahájení a zakončení školního roku, který není oslavován jako dříve mší svatou v Hodslavicích a nejsou v průběhu roku také záznamy v pramenech o svatém přijímání místních žáků, jak to bylo dříve každoročně zvykem. V těchto naznačených souvislostech můžeme názorně spatřovat další odklon obyvatelstva českých zemí od katolického náboženství,¹³⁴ který je symbolem pokračující sekularizace společnosti, již jsem se snažil nastínit v předcházející kapitole o náboženském životě v obci.

Během relativně klidných meziválečných let se stejně jako téměř všechny oblasti v nové republice i hostašovská škola zdárně rozvíjela. I když samozřejmě i zde dopadaly začátkem třicátých let 20. století negativní důsledky velké hospodářské krize, která postihla i zdejší živitele rodin. Projevy krize ovšem na vesnicích nebyly tak drastické jako ve městech, což nám dokládají například časté návštěvy městských obyvatel zde v Hostašovicích za účelem získání nedostatkových potravin.¹³⁵ V této době se vyskytují i nebezpečné epidemie záškrtu či spalniček, které se nevyhnuly ani místní škole a jež si i zde vybíraly krutou daň.¹³⁶

Dne 14. srpna 1932 byla slavnostně otevřena Palackého pamětní škola v sousedních Hodslavicích, která byla v září povýšena na újezdní měšťanskou školu, pod níž nově spadaly všechny obce v okruhu 5 km včetně Hostašovic.¹³⁷

Po vyhlášení mobilizace a mnichovském diktátu odstoupil 5. října 1938 prezident Edvard Beneš. Hostašovice naštěstí nebyly přičleněny do Sudet. Ovšem většinově německé okresní město Nový Jičín tomuto osudu neuniklo¹³⁸ a hostašovská škola od té doby začala

¹³⁴ ORLITA, A.: *Historie školství v Hostašovicích v letech 1900-1945*. Olomouc 2021. (nepublikovaná seminární práce). s. 10.

¹³⁵ *Obec Hostašovice na přelomu tisíciletí*. Hostašovice 2001, s. 249–250.

¹³⁶ SOkA Nový Jičín, fond ZŠ a MŠ Hostašovice, neinventariz., poř. č. 4, *Kronika školy Hostašovice*, IV. díl. s. 15. Dne 15. února 1937 zemřel žák I. třídy František Vahalík.

¹³⁷ SOkA Nový Jičín, fond Archiv obce Hodslavice 1668-1945, inv. č. 1, *Kronika obce Hodslavice*, 1. díl, s. 56-57.

¹³⁸ JUROK J. a kol.: *Nový Jičín*. Praha 2011, s. 259-262.

v důsledku správních změn spadat pod okresní školní výbor ve Valašském Meziříčí. Neblahým společenským událostem ovšem nebyl konec a 14. března 1939 byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava a připojen jako součást k Velkoněmecké říši.

V dubnu 1939 se poprvé musely slavit narozeniny vůdce a říšského kancléře Adolfa Hitlera, který se tehdy dožil padesáti let.¹³⁹ Ve škole se nevyučovalo a na budově byla vyvěšena protektorátní bíločervená vlajka s modrým klínem. Na konci srpna 1940 byl ve věku 55 let zproštěn učitelské služby Vladimír Dušek z důvodu velkého počtu neumístěných učitelů. Novým řídícím učitelem byl jmenován Josef Kremr, který do té doby učil v sousedním Straníku.¹⁴⁰

Řídící učitel Vladimír Dušek byl jedním z dětí bývalého nadučitele Františka Duška.¹⁴¹ Úspěšně tak završuje působení tohoto učitelského „klanu“ na zdejší škole, jenž zde zanechal nerasmazatelnou stopu. Narodil se v roce 1885 v Petřvaldě a zemřel roku 1958 v Hostašovicích. Kromě toho, že aktivně přispíval do vlastivědného sborníku Kravařsko, byl také výborným znalcem valašských podřečí a zvyků.¹⁴²

Dalekosáhlé změny po vzniku Protektorátu Čechy a Morava a vypuknutí druhé světové války se samozřejmě projeví i ve školství. Jednou ze zásadních změn byla revize knih ve školních knihovnách, která se dotkla i hostašovské školy. Postupně byly vyřazovány „závadné“ knihy poukazující např. na historii českého národa. Později ve čtyřicátých letech 20. století musela být vyřazena díla Palackého i T. G. Masaryka anebo ruská literatura. Vyřazené knihy měly být umístěny ve zvláštní skříni, ke které měl přístup pouze správce školy.¹⁴³

¹³⁹ SOkA Nový Jičín, fond ZŠ a MŠ Hostašovice, neinventariz., poř. č. 4, *Kronika školy Hostašovice*, IV. díl. s. 30.

¹⁴⁰ ORLITA, A.: *Historie školství v Hostašovicích v letech 1900-1945*. Olomouc 2021. (nepublikovaná seminární práce). s. 12.

¹⁴¹ Za zmínku stojí, že všechny jeho děti studovaly a posléze se i staly učitelkami.

¹⁴² PECHOVÁ, J. a kol.: *Hostašovice. Vydáno ke 100letému výročí školy v Hostašovicích*. Hostašovice 1995, s. 22.

¹⁴³ SOkA Nový Jičín, fond ZŠ a MŠ Hostašovice, neinventariz., poř. č. 5, *Kronika školy Hostašovice*, V. díl. s. 5.

Další významnou změnou bylo zavedení povinného vyučování němčiny pro žáky obecných škol, kdy se týdenní množství vyučovacích hodin v průběhu čtyřicátých let každoročně zvyšovalo až na 7 hodin týdně.¹⁴⁴ Povinné zkoušky z německého jazyka museli skládat také ředitelé škol a každoročně byli přezkušováni. Pokud byl první pokus neúspěšný, měli možnost zkoušku jednou opakovat. Pokud ale opět neuspěli, byli penzionováni nebo propuštěni ze státních služeb.¹⁴⁵ Rovněž došlo k rozsáhlým změnám učebních osnov, což se nejvýrazněji projevilo ve vyučování zeměpisu a dějepisu, kdy učitelé vyučující tyto předměty museli chodit na přeškolovací kurzy.¹⁴⁶

Ve škole docházelo k pořádání mnoha sbírek mezi žactvem, např. sbírka na sociální pomoc, sbírka na německý červený kříž,¹⁴⁷ sbírka šatstva a obuvi pro frontové vojáky, sběr papíru a staré gumy, sběr kostí, železa atd. Jedním z mála pozitiv v tehdejší neutěšené době bylo zavedení pravidelných prohlídek zubů a očkování proti záškrtu a neštovicím.¹⁴⁸ Tak jako za první republiky, byly i během protektorátu pravidelně slaveny narozeniny nejvyšších představitelů státu, ovšem s tím rozdílem, že se nyní slavily narozeniny A. Hitlera, prezidenta E. Háchy a vznik Protektorátu Čechy a Morava. Ve školní kronice, kterou mezi léty 1940-1945 vedl řídicí učitel J. Kremr, je věnováno v některých letech oslavným proslovům při příležitosti vůdcových narozenin až 5 stránek textu. V nich je A. Hitler mimo jiné vyzdvihován jako génius a tvůrce nového uspořádání Evropy nabádající všechny dospělé i mládež k maximální práci pro říši.

Hostašovice byly osvobozeny Rudou armádou 6. května 1945. Významnější škody nebyly naštěstí při osvobozovacích bojích zaznamenány, a tak se mohla školní výuka opět

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 33.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 15.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 23.

¹⁴⁷ SOkA Nový Jičín, fond ZŠ a MŠ Hostašovice, neinventariz., poř. č. 5, *Kronika školy Hostašovice*, V. díl, s. 54. Učitelé museli povinně odevzdávat půl až jedno procento z měsíčního platu.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 58-59.

v obnovené Československé republice naplno rozběhnout od 14. května 1945. Nejen na škole vlály vlajky ČSR a SSSR. Vyučování němčiny bylo okamžitě zastaveno a v platnost vstoupily učební osnovy z roku 1933. Dne 28. května 1945 se přihlásil do učitelské služby bývalý řídicí učitel Vladimír Dušek a hned začal vyučovat. Řídicí učitel Josef Kremr byl osvobozen od učitelské povinnosti, jelikož se dal k dispozici místnímu národnímu výboru.¹⁴⁹ Po osvobození byly 15. července 1945 připojeny Hostašovice zpět k okresu novojickému. V říjnu 1945 odchází na svou žádost na penzi řídicí učitel Vladimír Dušek a předává svou funkci učitelce Miladě Hubové.¹⁵⁰

¹⁴⁹ Tamtéž. s. 66.

¹⁵⁰ Tamtéž. s. 69-70.

Hostašovice v kontextech první světové války

Zdánlivě poklidné období druhého desetiletí 20. století v Evropě bylo přerušeno atentátem na následníka rakousko-uherského trůnu Ferdinanda d'Este a jeho manželku dne 28. června 1914 v Sarajevu. O měsíc později vyhlásilo Rakousko-Uhersko po nátlaku svého spojence z Trojspolku Německa válku Srbsku. Následně vstoupily díky provázanému systému mezinárodních smluv a dohod do války další země a rozpoutal se tak globální konflikt, který svět do té doby nepoznal.¹⁵¹ V mé práci není příliš prostoru zabývat se příčinami vzniku tohoto konfliktu, přesto se neubráním krátkému vhledu do velké politiky dlouhého 19. století. Konec tohoto přelomového období je někdy nazýván také Fin d'siecle. Období „konce století,“ kdy Evropa na jedné straně zažívala velký civilizační rozvoj v důsledku modernizace celé společnosti,¹⁵² bylo také obdobím vytváření moderních národů, které s sebou neslo rostoucí vlnu nacionalismu. Bylo to rovněž období, kdy tehdejší velmoci přes svůj proklamovaný liberalismus budovaly svá impéria, kde se chovaly zcela opačně než na domácí půdě. Právě ona touha po nových dalších koloniích ze strany „nedávno“ vytvořeného Německého císařství je jednou z nejvýznamnějších příčin rozpoutání první světové války. Nelze ovšem zapomínat na další jevy, které se na tom podílely, jako byl již dříve vzpomenutý rostoucí nacionalismus, nové společenské ideologie komunismus, liberalismus, rostoucí antisemitismus a anarchismus. Důsledkem posledně jmenovaného byl úspěšně provedený atentát na následníka rakousko-uherského trůnu.

¹⁵¹ Výmluvným svědectvím rozsahu tohoto konfliktu je i jeho dobové pojmenování „Velká válka.“

¹⁵² Ve svých konkrétnějších oblastech zejména díky mohutné industrializaci, zlepšila se mobilita obyvatelstva (kvalita cest, železnice), díky nimž se zásadním způsobem posunuly geografické horizonty obyvatelstva, docházelo v důsledku zkvalitňování lékařské péče a lepší stravy k obrovskému demografickému růstu obyvatelstva, které se ze značné části vydávalo hledat lepší životní podmínky do měst (urbanizace). Díky lepšímu systému vzdělávání vzrostla míra alfabetizace a rovněž v minulé kapitole již vzpomínaná sekularizace společnosti. K problematice modernizace v 19. století všeobecně např. HLAVÁČKA, M.: *Co je to modernizace?* In: KLADIWA, P. - ZÁŘICKÝ, A. (Eds.): *Město a městská společnost v procesu modernizace 1740-1918*. Ostrava 2009. s. 13-19. K industrializaci na Moravě v 19. století blíže např. MYŠKA, M.: *Region a industrializace. Studie k dějinám industrializace Slezska (1800-1918)*. Ostrava 2014.

Jelikož nemáme v dochované *Obecní kronice a Školní kronice* hostašovské bezprostřední zprávy z doby vypuknutí válečného konfliktu, nahlédněme krátce do hodslavské *Farní kroniky*. „Mužové vojíni všeho stáří byli velmi rychle povoláni někteří okolo 20. nejvíce pak 27. srpna 1914. Všichni povolání měli 27. srpna koncertní hudbu na návsi před starým kostelem, jež však byla často přehlušena velikým pláčem žen a dětí.“¹⁵³

V důsledku odchodu značného množství mužů v produktivním věku trpěly jejich rodiny, které jen obtížně obdělávaly stávající pole, jejichž rozlohy se tak snižovaly. Zanedlouho nastal na vesnicích a zejména ve městech nedostatek potravin.¹⁵⁴ Velice záhy došlo ze strany státu k zavedení přidělového hospodářství. Podle hodslavského faráře byl ovšem novojický okres touto pomocí špatně zaopatřen oproti sousednímu valašskomeziříčskému, který na tom byl o dost lépe a kam zdejší lidé „chodili potajmu nakoupit, když veřejně nebylo dovoleno – a obyčejně nakoupili, ovšem draho.“¹⁵⁵ Obyvatelstvo bylo všemožně nabádáno, aby šetřilo, kde se dá. Například při pečení chleba se do žitné mouky přidávaly příměsi z ječmene či kukuřice. Lidé museli odevzdávat zásoby obilí i dobytek, za což jim bylo v prvních letech války dobře zapláceno, ale tento později chyběl při obdělávání polí. Domácnosti navštěvovali komisaři, kteří kontrolovali, zda nemají lidé utajené zásoby. „Lidé ukryvali mouku i brambory do všech možných skrýšů, do peřin a do lůžek vysypávali obilí a mouku, ve stodolách do slámy, na polích ve skrýších zakopali brambory neb v zimě do hromad hnoje na poli.“¹⁵⁶ Ceny potravin se rychlým způsobem zvyšovaly, mezi obyvateli se rozmohl černý trh a inflace neustále rostla. Pro ilustraci uveďme, že kilogram vepřového masa stál v roce 1914 dvě koruny, v roce 1916 již 8,50 korun a na konci války dokonce 46 korun.¹⁵⁷

¹⁵³ Katolický farní úřad v Hodslavicích. *Farní kronika 1881-1940*. s. 113.

¹⁵⁴ *Obec Hostašovice na přelomu tisíciletí*. Hostašovice 2001. s. 249-250.

¹⁵⁵ Katolický farní úřad v Hodslavicích. *Farní kronika 1881-1940*. s. 114.

¹⁵⁶ SOkA Nový Jičín, fond MNV Hostašovice, inv. č. 14. *Kronika obce Hostašovice*, I. díl. pag. 12-13.

¹⁵⁷ NOVÁKOVÁ, L. – SAHEB, J.: *Dějiny obce Trojanovice*. Trojanovice 2016. s. 112.

Pro nedostatek kovů zejména barevných byly státem pořádány válečné rekvizice. Za oběť tak v domácnostech padly předměty z mědi, cínu, niklu a mosazi jako kotlíky, hmoždíře, svícný, kliky od dveří a jiné. Podobně dopadl i zvon na místní kapli. „... *tak jednoho dne přišli, dali odzvonit zvonkem naposled, zvonek shodili a na trakaři odvezli. A staříček Horákuv neměl již čím zvonit.*“¹⁵⁸ Rakousko-uherská monarchie se ve vleklém válečném konfliktu snažila nalézt finanční rezervy kde se dalo. Proto byly vypisovány od roku 1915 válečné půjčky. Těchto půjček bylo během války celkem osm. Během třetí válečné půjčky v roce 1915 rozhodlo představenstvo obce Hostašovice, že dá na válečné účely peníze z chudinského fondu ve výši 100 korun.¹⁵⁹ O rok později, během páté válečné půjčky, dala obec Hostašovice 2 000 korun, i když na část této sumy si musela vzít úvěr u Moravské agrární a průmyslové banky v Brně.¹⁶⁰ Důsledkem těchto půjček bylo rostoucí zadlužování obce u peněžních ústavů. Splátky těchto válečných úvěrů se projevovaly v hospodaření obce ještě v prvních letech existence ČSR. Jelikož Hostašovice měly velice omezené možnosti příjmů, jak jsem ukázal v předchozí kapitole, bylo jedinou možností financování schodků obecního rozpočtu zvyšování výše obecní přírážky.¹⁶¹

Z důvodu nedostatku potravin, hladu a podvýživy, ale také psychického strádání z důvodů obav o své nejbližší na frontě, propukaly v roce 1918 nakažlivé nemoci jako byly černé neštovice, dusivý kašel a zejména španělská chřipka.

Z obce Hostašovice bylo povoláno do boje více než sto mužů.¹⁶² Pokud uvážíme, že podle sčítání lidu v roce 1910 bylo v Hostašovicích 569 obyvatel,¹⁶³ tak musíme konstatovat,

¹⁵⁸ SOKA Nový Jičín, fond MNV Hostašovice, inv. č. 14. *Kronika obce Hostašovice*, I. díl. pag. 14.

¹⁵⁹ SOKA Nový Jičín, fond Archiv obce Hostašovice, inv. č. 1, *Knihy protokolů ze schůzí obecního zastupitelstva a rady 1898-1915*.

¹⁶⁰ SOKA Nový Jičín, fond Archiv obce Hostašovice, inv. č. 2, *Knihy protokolů ze schůzí obecního zastupitelstva a rady 1916-1936*.

¹⁶¹ Tak, jak jsem již uvedl v podkapitole Správa obecního majetku – činila výše obecní přírážky v roce 1917 již 236 %.

¹⁶² *Obec Hostašovice na přelomu tisíciletí*. Hostašovice 2001. s. 251.

¹⁶³ BARTOŠ, J. - SCHULZ, J. - TRAPL, M.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960 (okresy Opava, Bílovec, Nový Jičín)*. sv. 14. Olomouc 1995. s. 184.

že to bylo číslo opravdu značné. Při dalším sčítání lidu v roce 1921 bylo v Hostašovicích 570 obyvatel, což je důkazem toho, že se obec velice pomalu vzpamatovávala ze ztrát během první světové války. Z dostupných pramenů se mi podařilo zjistit, že v důsledku bojů padlo, resp. zemřelo, 21 mužů.

Padlí a zemřelí v první světové válce

Josef Hegar č. p. 72, narozen 1879, padl 19. 1. 1915 ve Skopje (Srbsko, srbské bojiště), 100. pěší pluk.

Josef Kovařík č. p. 88, narozen 1886, padl 1. 8. 1915 u obce Belz v Haliči, 31. zeměbrancecký pěší pluk.

Jaroslav Hub č. p. ?, narozen 1893, padl 15. 8. 1915 u obce Miedzyrzec Podlaski u Lublinu v ruském Polsku, 12. dragounský pluk.

Jan Plešek č. p. 5, narozen 1887, padl 6. 6. 1917 u Sela na srbské frontě, 100. pěší pluk v hodnosti desátníka.¹⁶⁴

František Lacina č. p. 41, narozen 1894, padl 1915.

Jan Hasalík č. p. ?, narozen 1879, padl 1918.

Josef Horák č. p. 90, narozen 1892, padl 1917.

František Číp č. p. ?, narozen 1882, padl 1919.

Alois Horák č. p. 54, narozen 1894, padl 1918.

Jan Vahalík č. p. 87, narozen 1883, padl 1917 na ruské frontě.¹⁶⁵

Jan Pecha č. p. 8, narozen 1893, padl 1915, prohlášen za mrtva.

Ignác Pecha č. p. 8, narozen 1896, padl 1915, prohlášen za mrtva.¹⁶⁶

¹⁶⁴ Údaje o úmrtí těchto čtyř výše uvedených jsem čerpal z VÚA – VHA Praha. fond Databáze padlých v I. světové válce.

¹⁶⁵ Údaje o úmrtí těchto šesti výše uvedených jsem čerpal ze *Vzpomínky Boženy Štecové*, (soukromý archiv Ludmily Smrčkové), s. 62.

¹⁶⁶ Bratři Pechovi byli prohlášeni za mrtva v roce 1924. Jan Pecha podle všeho padl v boji v červenci 1915 v okolí Gorice a Ignác Pecha padl v září 1915 na ruské frontě. Viz SOKA Nový Jičín. fond Archiv obce Hostašovice, inv. č. 18, kart. 1.

Severin Habuda č. p. ?, narozen 1880, zemřel 12. 11. 1918 ve Vídni.

František Horák č. p. 34, narozen 1886, zemřel 11. 1. 1917 v záložní nemocnici v Olomouci, zeměbranecké velitelství č.13, štábní oddělení.

Antonín Hasalík č. p. 28, narozen 1882, zemřel 25. 6. 1915 v Sobotowě u Stanislawi v Haliči, 29.střelecký pluk.

Alois Hasalík č. p. 60, narozen 1893, padl 17. 7. 1917 v Martinovce, Donská oblast Rusko, 31. zeměbranecký pěší pluk.

František Janyška č. p. 26, narozen 1889, padl 11. 11. 1917 na Piavě, italské bojiště, 100. pěší pluk.

Jan Kramoliš č. p. 85, narozen 1885, padl 7. 9. 1918 u Crikvenice v Chorvatsku, 31. pěší pluk.¹⁶⁷

Na následky zranění z boje zemřeli doma **Jan Seidl** č. p. 37, narozen 1872, zemřel 1915, **Jan Hrachovec** č. p. 17, narozen 1889, zemřel 1918 a **František Zábranský** č. p. 36, narozen 1881, zemřel 1919.¹⁶⁸

Několik hostašovských mužů bojujících v první světové válce dezertovalo z rakousko-uherských jednotek a dobrovolně vstoupilo do nově se tvořících československých legií, které bojovaly na straně Trojdhody proti Rakousko-Uhersku a Německu. Na tomto místě je důležité podotknout, že se tyto mužové dobrovolně vraceli ze zajetí do pekla bojových operací a nasazovali opět vlastní život za neexistující stát, aniž by tehdy s jistotou věděli, že jeho existenci

¹⁶⁷ Údaje o těchto šesti výše uvedených zemřelých či padlých byly čerpány z VÚA – VHA Praha. fond Kartotéka padlých v I. světové válce.

¹⁶⁸ Údaje o mužích zemřelých doma byly čerpány z SOkA Nový Jičín, fond MNV Hostašovice, inv. č. 14. *Kronika obce Hostašovice*, I. díl. pag. 15.

skutečně vybojují.¹⁶⁹ Díky údajům z Vojenského ústředního archivu v Praze jsem zjistil, že z Hostašovic vstoupilo 10 mužů do československých legií v Itálii a Rusku.¹⁷⁰

¹⁶⁹ K legionářské problematice podrobněji LANGER, V.: *Legionáři Novojičínska v boji za vznik Československa 1914–1918*. Praha 2014. s. 5-10.

¹⁷⁰ Tyto údaje byly čerpány z VÚA – VHA Praha. *Sbírka kmenových listů*. Každý legionář má v této sbírce vždy jeden spis.

Legionáři z Hostašovic

Bohumil David – narozen 25. 4. 1893 v Hostašovicích. Před vstupem do rakousko-uherské armády byl zaměstnáním rolník a byl svobodný. V rakousko-uherské armádě sloužil jako voják u 100. pěšího pluku. Do zajetí padl 19. 8. 1917 u osady Selo na řece Soči. Do československých legií se přihlásil v Itálii a 17. 4. 1918 byl zařazen jako střelec do 2. pluku 2. praporu. Po skončení války se s útvarem vrátil do vlasti a dne 1. 1. 1921 byl demobilizován.

Rudolf Geryk – narozen 17. 5. 1895 v Hostašovicích. Před vstupem do rakousko-uherské armády byl zaměstnáním rolník a byl svobodný. Jeho vzdělání bylo poměrně vysoké – 6. tříd gymnázia. Z jeho záznamů se dovídáme, že ovládal jízdu na koni. V rakousko-uherské armádě sloužil jako četař u 100. pěšího pluku na jižní frontě. V ruském Polsku byl lehce zraněn do nohy. Do zajetí padl 18. 6. 1918 na řece Pijavě. Do československých legií v Itálii se přihlásil v zajateckém táboře Avezzano a 31. 8. 1918 byl zařazen jako strážmistr do 35. pěšího pluku, u něhož byl po návratu do vlasti dnem 31. 7. 1919 v hodnosti rotmistra demobilizován. Byl vyznamenán československou revoluční medailí. Zemřel 31. 3. 1932 na srdeční chorobu v Novém Bohumíně, kde pracoval jako finanční respicient.

Alois Hegar – narozen 8. 9. 1890 v Hostašovicích. Před vstupem do rakousko-uherské armády byl zaměstnáním rolník a byl svobodný. Jeho vzdělání zahrnovalo 2 třídy obecné školy. V rakousko-uherské armádě sloužil jako voják u 100. pěšího pluku na ruské frontě. Do zajetí padl 12. 9. 1914 u osady Krasnik. Do československých legií v Rusku se přihlásil v Omsku a 28. 4. 1919 byl zařazen jako pracovník do invalidní roty. Dne 4. 5. 1919 zběhl. Později byl přeřazen do posádky ve Vladivostoku a následně byl evakuován s 27. transportem lodí Sherman do vlasti 29. 4. 1920.

František Jakym – narozen 20. 4. 1890 v Hostašovicích. Před vstupem do armády pracoval jako kloboučník. V rakousko-uherské armádě sloužil jako voják u 100. pěšího pluku

na ruské frontě. Do československých legií v Rusku se přihlásil v Petropavlovsku a 8. 6. 1918 byl zařazen jako střelec do 10. roty 11. střeleckého pluku. Zúčastnil se bojů u Sary, Krijaše, Baltymu, Moskovky a Belebeje v období od června do listopadu 1918. Dne 15. 10. 1920 byl demobilizován. Po propuštění z legií žil v obci Nižná Myšla u Košic, kde pracoval jako železniční zřízenec.

František Plešek – narozen 11. 4. 1891 v Hostašovicích. Před vstupem do rakousko-uherské armády byl zaměstnáním rolník a byl ženatý. Jeho vzdělání zahrnovalo 5 tříd obecné školy. Byl členem sociální demokracie. V rakousko-uherské armádě sloužil jako voják u 100. pěšího pluku na ruské frontě. Do zajetí padl 1. 9. 1916 v Haliči. Do československých legií v Rusku se přihlásil v Syzrani a 20. 9. 1918 byl zařazen jako střelec do strážní roty, u níž byl po návratu do vlasti 11. 1. 1920 demobilizován. Z Ruska byl evakuován lodí Italy-Marn dne 22. 11. 1919. Později pracoval jako železničář.

Jan Plešek – narozen 28. 9. 1884 v Hostašovicích. Před vstupem do rakousko-uherské armády byl zaměstnáním obuvník a byl ženatý. V rakousko-uherské armádě sloužil jako desátník u 31. zeměbranceckého pěšího pluku na jižní frontě. Do zajetí padl 21. 10. 1915 u Doberda. Do československých legií v Itálii se přihlásil v zajateckém táboře Padula a 17. 4. 1918 byl zařazen jako desátník do 7. roty 31. pěšího pluku. Po návratu do vlasti se s tímto plukem zúčastnil bojů na Slovensku a Podkarpatské Rusi, konkrétně u Trebišova, Michalovců, Užhorodu a jinde. Dne 8. 11. 1919 byl demobilizován. Poté pracoval jako železničář.

Bohumil Šindler – narozen 7. 8. 1891 v Hostašovicích. Absolvoval učitelský ústav a před vstupem do rakousko-uherské armády pracoval jako učitel na zdejší obecné škole. Byl členem strany lidového pokroku. V rakousko-uherské armádě sloužil jako četař u 31. zeměbranceckého pěšího pluku na ruské frontě. Do zajetí padl 21. 7. 1916 u Berestečka. Do československých legií v Rusku byl zařazen 26. 9. 1917 v Tomské oblasti jako střelec do 1. roty 5. střeleckého Pražského pluku. Později vykonával funkci mladšího a staršího písaře.

Z ruského Vladivostoku vyplul lodí Amerika I dne 23. 4. 1920. Tato loď na své plavbě do Evropy zastavila v Hongkongu, v Singapuru, na Cejlonu, dále v přístavu Port Said u Suezského průplavu, aby svou dlouhou pouť zakončila v přístavu Terst dne 7. 6. 1920. Do svého bydliště dorazil dne 24. 6. 1920. A již po dvou týdnech nastoupil opět jako učitel na zdejší obecnou školu, na níž působil od roku 1911 do vypuknutí světové války.¹⁷¹ Dne 28. 9. 1920 byl Bohumil Šindler v hodnosti četaře demobilizován.

Jindřich Štec – narozen 19. 12. 1896 v Hostašovicích. Před vstupem do rakousko-uherské armády byl zaměstnáním rolník a byl svobodný. Jeho vzdělání zahrnovalo 8 tříd obecné školy. V rakousko-uherské armádě sloužil jako voják u 100. pěšího pluku na ruské frontě. Do zajetí padl 12. 7. 1916 u Bučače. Do československých legií v Rusku se přihlásil v Borispolu a 26. 8. 1918 byl zařazen jako střelec do 10. roty 7. střeleckého pluku. Zúčastnil se bojů u Bachmače a na jiných místech na Sibíři. Vyznamenán byl medailí sv. Jiří dne 5. 10. 1918. Později byl povýšen do hodnosti svobodníka. Z Ruska do vlasti byl evakuován lodí Belgie a domů se vrátil 28. 7. 1920. Dne 4. 12. 1920 byl demobilizován.

Cyril Válek – narozen 18. 10. 1889 v Hostašovicích. Před vstupem do rakousko-uherské armády byl zaměstnáním rolník a byl ženatý. Z jeho záznamů se dovídáme, že uměl plavat a jezdit na kole. V rakousko-uherské armádě sloužil jako svobodník u 3. pěšího pluku na jižní frontě. Do zajetí padl 19. 6. 1917 u Sela na řece Soči. Do československých legií v Itálii se přihlásil v březnu 1918 v táboře Padula a dne 23. 4. 1918 byl zařazen jako střelec do 11. roty 32. pěšího pluku. Demobilizován byl dne 31. 12. 1919 v hodnosti desátníka.

¹⁷¹ SOkA Nový Jičín, fond ZŠ a MŠ Hostašovice, neinventariz., poř. č. 2, *Kronika školy Hostašovice*, II. díl. s. 162–163.

Nejméně údajů se zachovalo o **Alosi Hasalíkovi** narozeném roku 1900. V rakousko-uherské armádě sloužil jako střelec u 31. pěšího pluku. Do československého vojska v Itálii byl zařazen 9. 12. 1918 do zdravotnické roty. Demobilizován byl 5. 8. 1919.

Dne 30. 10. 1921 byl posvěcen katolickým farářem P. Kamilem Filipcem z Hodslavic pomník padlým z první světové války. Pomník byl postaven před školní budovou. Hlavní popud k jeho vybudování pocházel od členů hasičského sboru a peněžní prostředky byly získány sbírkami při různých kulturních akcích.¹⁷²

Závěrem lze říci, že se „Velká válka“ podepsala citelně na dění v Hostašovicích i na životech jejich občanů. Docházelo k zadlužování obce v důsledku válečných půjček. V souvislosti s odchodem více než sta mužů v produktivním věku do války, což bylo v té době téměř 20 % celkové populace obce, vzrostla ve vesnici chudoba, jež byla umocněna rekvírováním potravin, dobytka i kovů. Toto strádání a s ním spojená podvýživa způsobily větší náchylnost obyvatelstva k nakažlivým nemocem. Jedním z důsledků první světové války byl mj. rozpad Rakousko-Uherska a vznik nástupnických států jako byla Československá republika. K jejímu vytvoření přispěli velkou měrou také legionáři, v jejichž řadách bylo i několik hostašovských občanů.

¹⁷² Tamtéž. s. 183.

Hostašovice v kontextech druhé světové války

Složitá česko – německá otázka rezonovala v českých zemích nejen v dlouhém 19. století, ale rovněž i během existence první republiky. V druhé polovině třicátých let 20. století docházelo dále k radikalizaci sudetských Němců za vydatné podpory nacistického Německa. I přes maximální snahu české politické reprezentace v kritickém roce 1938 se nepodařilo zabránit odtržení českého pohraničí s významnou německou menšinou. Při tehdejší rozložení sil v Evropě to ani nebylo možné. Prvorepubliková ČSR se ocitla v obležení států s nedemokratickými režimy a politika appeasementu západních velmocí jen nahrávala stupňujícím se požadavkům nacistického Německa. Vyhrocená situace tedy dospěla, i přes snahu ČSR bránit svou zemi vyhlášením mobilizace, k neslavně známé Mnichovské konferenci. V duchu politiky ústupků nacistickému Německu podepsali tehdy nejvyšší představitelé Velké Británie, Francie, Itálie a Německa dohodu o odstoupení území Sudet Německé říši.

Hostašovice se tak rázem ocitly začátkem října 1938 na hranici okleštěné Druhé republiky s říšskými Sudety. Tato hranice probíhala mezi Hostašovicemi a Stráníkem pod „Potočného“ křížem, kde byla umístěna hraniční závora. Jednalo se o louku rolníka Huba č. p. 2.¹⁷³ Později byla hranice Sudet posunuta až na rozcestí pod Hodslavicemi ve směru na Nový Jičín za mostem „u Alinče.“¹⁷⁴

Druhá republika bez strategické infrastruktury nemohla přes svou snahu vyjít s nacistickým Německem fungovat příliš dlouho, což se za necelého půl roku skutečně potvrdilo vyhlášením Protektorátu Čechy a Morava a odtržením Slovenského štátu. Podle *Vzpomínek Boženy Štecové* se v té době zrodila tísnivá píseň na nápěv lidové písně Nešťastný

¹⁷³ „... a když pasoucí se kráva přešla na druhý konec louky, žádala [německá policie] po ní propustku.“ - SOKA Nový Jičín, fond MNV Hostašovice, inv. č. 14. *Kronika obce Hostašovice*, I. díl. pag. 64-65.

¹⁷⁴ *Vzpomínky Boženy Štecové*, (soukromý archiv Ludmily Smrčkové), s. 67-68.

šafářův dvoreček – „*Měli jsme své vojsko, kanóny, měli jsme svobodný stát, všecko nám sebrali, jenom nám nechali Háchu a Protektorát.*“¹⁷⁵

Několik mladých hostašovských občanů se rozhodlo bojovat proti nacistům se zbraní v ruce. Jaroslav Janyška a Jaroslav Vavřík přešli v roce 1939 do Polska, Ruska a následně do Palestiny, kde vstoupili v dubnu, resp. v květnu 1941 ve městě Haifa do československé zahraniční jednotky.¹⁷⁶ Následně se zúčastnili bojů v severní Africe. Domů se vrátili v červenci 1945.¹⁷⁷ Dalším, kdo odmítl nečinně přihlížet nacistické zvěli, byl Josef Plešek, který po vyhlášení Protektorátu odjel do Jugoslávie a následně do Francie, kde vstoupil v březnu 1940 v Marseille do československého vojska.¹⁷⁸ Zúčastnil se ústupových bojů britských vojsk u kanálu La Manche a v roce 1944 invaze v Normandii. Do vlasti se vrátil jako štábní rotmistr v červenci 1945.¹⁷⁹ Do československých vojenských jednotek v zahraničí vstoupil také Otto Litterák. Další podrobnosti o jeho vojenské činnosti se v dostupných pramenech bohužel nezachovaly. Na tomto místě je důležité poznamenat, že rodiny Janyškova a Vavříkova byly v této souvislosti vyslýchány a vězněny gestapem.¹⁸⁰

Z řad hostašovských občanů bylo 34 osob převážně mladého věku totálně nasazeno v továrnách v Třetí Říši většinou ve Vratislavi a Drážďanech. Tito se po konci války zdárně vrátili do svých domovů.¹⁸¹

I když ne v takovém rozsahu jako v první světové válce, vybral si i tento válečný konflikt z řad hostašovských obyvatel svou krutou daň. Nebyli to ovšem muži, kteří padli se zbraní v ruce. Prvním z nich byl Josef Hub č. p. 65, jenž byl učitelem toho času v Brušperku.

¹⁷⁵ Tamtéž. s. 68.

¹⁷⁶ VÚA – VHA Praha. fond Příslušníci čs. vojenských jednotek v zahraničí.

¹⁷⁷ SOkA Nový Jičín, fond MNV Hostašovice, inv. č. 14. *Kronika obce Hostašovice*, I. díl. pag. 91.

¹⁷⁸ VÚA – VHA Praha. fond Příslušníci čs. vojenských jednotek v zahraničí.

¹⁷⁹ SOkA Nový Jičín, fond MNV Hostašovice, inv. č. 14. *Kronika obce Hostašovice*, I. díl. pag. 92.

¹⁸⁰ *Obec Hostašovice na přelomu tisíciletí*. Hostašovice 2001. s. 261-263.

¹⁸¹ SOkA Nový Jičín, fond MNV Hostašovice, inv. č. 14. *Kronika obce Hostašovice*, I. díl. pag. 94. srov. *Vzpomínky Boženy Štecové*, (soukromý archiv Ludmily Smrčkové), s. 64-65.

Měl velkou zálibu v radiotechnice a tajně sestrojil několik vysílaček. Sám udržoval každodenní kurýrní styk s Moskvou. Za svou odbojovou činnost byl 7. ledna 1944 zatčen a dne 10. října 1944 ve Vratislavi popraven.¹⁸² Druhou obětí války byl Josef Hasalík č. p. 66. Ten byl totálně nasazen na práci v Říši. Ze zaměstnání společně se svým kamarádem utekl a následně dostal měsíc žaláře. Při postupu spojenecké fronty musel spolu s 500 muži nastoupit pochod smrti, který vydržel 12 dnů. Dne 12. dubna 1945 u vesnice Hilmit vysílením padl a byl dobit nacisty doprovázejícími vězňe.¹⁸³

Všední život v Protektorátu byl poznamenán zavedením přidělového systému na potraviny, ale i ošacení či uhlí.¹⁸⁴ Naproti tomu to, co lidé na vesnici vypěstovali a vychovali, museli odevzdávat německým úřadům za dosti nízké výkupní ceny. Není tedy s podivem, že i lidé v Hostašovicích ukryvali ve skrýších to, co šlo, aby potom tyto tajné zásoby mohli prodat za ceny několikanásobně vyšší na „černém trhu.“¹⁸⁵ Německé úřady se samozřejmě snažily pravidelnými kontrolami tyto vesnické skrýše odhalit, ale díky vlasteneckému chování místního řídícího učitele Kremera a nadlesního z Domoracu Kerbera, který byl německé národnosti, se vždy o těchto kontrolách vědělo předem a lidé se na ně tak mohli připravit.¹⁸⁶ Ze *Školní kroniky*¹⁸⁷ se na mnoha místech dozvídáme, že během druhé světové války docházelo opakovaně k pořádání mnoha válečných sbírek mezi žáky, např. sbírka na sociální pomoc, sbírka na německý červený kříž, sbírka šatstva a obuvi pro frontové vojáky, sběr papíru a staré gummy, sběr železa, kostí¹⁸⁸ atd.

¹⁸² Tamtéž. pag. 84-87.

¹⁸³ Tamtéž. pag. 88.

¹⁸⁴ Tamtéž. pag. 66-67. V roce 1940 činil týdenní přiděl na osobu mj. 940 g mouky, 1,65 kg chleba, 30 g cukru, 35 g másla.

¹⁸⁵ *Obec Hostašovice na přelomu tisíciletí*. Hostašovice 2001. s. 258.

¹⁸⁶ Tamtéž. s. 301-302.

¹⁸⁷ SOkA Nový Jičín, fond ZŠ a MŠ Hostašovice, neinventariz., poř. č. 5, *Kronika školy Hostašovice*, V. díl.

¹⁸⁸ Kostí se používaly na výrobu výbušnin.

Hostašovice svým katastrem zasahují až na vrchol Trojačky (715 m). Právě tato oblast se stala od roku 1944 jedním z útočišť partyzánského oddílu pod velením poručíka Rudé Armády Gavrilova. Na Trojačce byla umístěna vysílačka, kterou se Němcům nepodařilo vypátrat. 19. listopadu 1944 v noci byla nedaleká železniční stanice Hodslavice přepadena partyzány. Po přátelské několikahodinové besedě se partyzáni opět vzdálili. Železničáři toto „přepadení“ nahlásili až v 6 hodin ráno německým úřadům. Následující den se dostavili 3 vyšetřovatelé v čele s německým přednostou z Valašského Meziříčí Sadrawtzem. Ten na konci šetření prohlásil, že „*všichni čeští železničáři jsou komunisti a spí s partyzány pod jednou dekou a proto je třeba všechny postřílet.*“¹⁸⁹ Na začátku a na konci dubna 1945 byli zdejším partyzánským oddílem zastřeleni tři němečtí vojáci.¹⁹⁰

Koncem roku 1944 a začátkem 1945 již bylo zřejmé, že je jen otázkou času, kdy dojde k definitivní porážce nacistického Německa. Německá válečná mašinérie ovšem nemínila svou „kůži“ prodat lacino. V katastru Hostašovic byla v úseku před železničním přejezdem na Domoraci přerušena okresní silnice vedoucí z Nového Jičina do Valašského Meziříčí překopem hlubokým 3 metry, který provedli zákopníci z Čech v průběhu ledna a února 1945.¹⁹¹ Přes 500 těchto většinou mladých mužů bylo ubytováno po celé vesnici včetně školy po dobu několika týdnů. Tímto byl tedy zamezen postup Rudé armády v hlavním směru. Ustupující německé vojsko tak muselo použít vedlejší silnici z Hostašovic na Jasenici. Jelikož tato svou šířkou nedostačovala, valilo se vojsko i po přilehlých polích. K boji v katastru obce naštěstí nedošlo a jediným mementem války tak zůstala částečně poničená střecha Fr. Hromádky č. p. 150 po zásahu střely ze sovětského děla.¹⁹² Dne 6. května kolem 11. hodiny v noci již byla

¹⁸⁹ Národní Archiv, fond Sběrka staničních kronik 1902-1961, inv. č. 310, kart. 17, *Pamětní kniha stanice Hodslavice*. s. 11-12.

¹⁹⁰ Tamtéž. s. 13.

¹⁹¹ SOkA Nový Jičín, fond MNV Hostašovice, inv. č. 14, *Kronika obce Hostašovice*, 1. díl, pag. 95-96. blíže také SOkA Nový Jičín, fond ZŠ a MŠ Hostašovice, neinventariz., poř. č. 5, *Kronika školy Hostašovice*, V. díl. s. 65.

¹⁹² Tamtéž. pag. 93.

v Hostašovicích Rudá Armáda. „Sovětsí vojáci vypadali svěží, byli čisti, vyholení a upraveni jako by ani nebojovali. Jen s vodkou s nimi byla potíž, měli velkou žízeň.“¹⁹³

Obyvatelé Hostašovic si po dlouholetém válečném konfliktu oddychli. Nastalo období odstraňování škod a nadšeného budování. Stále se ovšem nedostávalo potravin. Na konci roku 1945 dorazila i do Hostašovic první zásilka kukuřice v rámci amerického podpůrného programu „UNRA.“ Tato byla balena v bílých bavlněných pytlích po 50 kg s velkými modrými nápisy v češtině „Dar od Amerického lidu.“¹⁹⁴ Na podzim roku 1946 dorazila do Hostašovic pomoc i ze SSSR. Byla to pšenice z oblasti Ukrajiny určená k setí.¹⁹⁵ Životy obyvatel se dostávaly pomalu do starých kolejí.

V roce 1946 proběhly první a nakonec i na dlouhou dobu poslední poválečné svobodné volby. V těchto volbách zvítězila KSČ. Občané ČSR se po mnichovské zradě ze strany západních mocností až příliš zhlédli v sovětském vzoru, k čemuž přispěla bezesporu i euforie z osvobození Rudou Armádou. O necelé dva roky později, po únorovém komunistickém převratu, toho mnozí bezesporu hořce litovali.

¹⁹³ Národní Archiv, fond Sběrka staničních kronik 1902-1961, inv. č. 310, kart. 17, *Pamětní kniha stanice Hodslavice*, s. 16.

¹⁹⁴ *Vzpomínky Boženy Štecové*, (soukromý archiv Ludmily Smrčkové), s. 79.

¹⁹⁵ Tamtéž.

Hospodářské a majetkové poměry obyvatel Hostašovic

Chceme-li se zabývat hospodářskými poměry obyvatel Hostašovic, zastavme se nejprve krátce u dostupných demografických údajů. Podle sčítání lidu v letech 1838¹⁹⁶, 1869¹⁹⁷, 1880, 1890, 1900, 1910, 1921, 1930 a 1950 můžeme názorně vidět, jak se měnil počet obyvatel a domů. V roce 1838 zde žilo 414 obyvatel v 67 domech. V dalších letech to bylo 466 obyvatel v 75 domech, 484 – 77 domů, 556 – 83 domů, 559 – 81 domů, 569 – 86 domů, 570 – 94 domů, 750 – 128 domů, 668 – 158 domů. Z výše uvedeného vyplývá velice pozvolný vzestup počtu obyvatel, zvláště pak v letech 1890-1921. Poté dochází k výraznému nárůstu během necelých desíti let na 750 obyvatel v roce 1930 a následnému poklesu na 668 obyvatel v roce 1950.

Podrobnější údaje o občanech Hostašovic získáme z jednotlivých *Sčítacích operátů*, které se pro Hostašovice zachovaly od roku 1880. Zde můžeme zjistit mj. údaje o povolání obyvatel, vzdělání, obcovací řeči, náboženském vyznání aj. Nás budou nejvíce zajímat údaje o zaměstnání jednotlivých obyvatel obce. Podrobnou a dosti pracnou analýzou sčítacího operátu z roku 1890¹⁹⁸ jsem zjistil následující skutečnosti: 248 obyvatel pracovalo v zemědělství, 21 se živilo nádenictvím, 19 se zabývalo kamenictvím, stejný počet se věnoval obchodu s pohankou a u 25 osob je uvedeno – obstarává domácnost. Zde se jedná s největší pravděpodobností o ženy. Tento výčet není úplný. Uvedl jsem zde pouze ta co do počtu nejvýznamnější zaměstnání. Mimo výše uvedeného byli někteří lidé zaměstnání jako státní zaměstnanci a bylo zde také několik řemeslníků, o kterých se zmíním později.

Pokud vyjdeme ze sčítacího operátu z roku 1921¹⁹⁹ zjistíme, že 84 osob pracuje v zemědělství, 145 pomáhá v domácnosti. Tento druhý údaj nás ovšem nesmí mást. Jedná se

¹⁹⁶ VÁCLAVEK, M.: *Adresář a popis Valašska*. Vsetín 1898. s. 18.

¹⁹⁷ Údaje pro ostatní léta viz RŮŽKOVÁ, J. – ŠKRABAL, J. a kol.: *Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005*. I. díl. Praha 2006. s. 722-723.

¹⁹⁸ SOkA Nový Jičín, fond Okresní úřad Nový Jičín 1819-1951, inv. č. 646, poř. č. 2.

¹⁹⁹ SOkA Nový Jičín, fond Okresní úřad Nový Jičín 1819-1951, inv. č. 649, poř. č. 2.

podle všeho o obyvatele, kteří rovněž pracují v zemědělství. Další významnou kategorií jsou služební a pomocníci v domácnosti, kterých bylo v té době 27. Na dráze pracovalo v té době 11 zaměstnanců a stejný počet byl zaměstnán na obecním úřadě. Nově jsou evidováni tovární dělníci, kterých je 15. Několik mužů také pracovalo v lesnictví. Jedná se o hajné a lesní dělníky v celkovém počtu 7 osob. Opět se úmyslně nezmiňuji o řemeslnících.

Výše uvedené údaje je vhodné doplnit o data, která jsem čerpal ze seznamu voličů k volbě do Zemského sněmu z roku 1906.²⁰⁰ Zde je nutno poznamenat, že v tomto seznamu jsou obsaženi pouze muži, kteří splnili požadovaný věk opravňující k volbě a zcela zde chybí ženy. Z analýzy výše uvedeného vyplývá, že je v obci 14 rolníků, 31 chalupníků (domkařů), 18 dělníků a 8 živnostníků, kteří jsou ve skutečnosti chalupníky a živnost vykonávají jako doplňkové zaměstnání. Zdejší nadučitel František Dušek uvádí na konci 19. století: „*Obec má 13 sedláků, 4 zahradníky, 56 domkařů a asi 10 hoferů (podruhů)*.“²⁰¹

Co z výše uvedených údajů vyplývá? Podle mého názoru to, že Hostašovice byly, co se týká povolání svých občanů, dosti konzervativní. Názorně je to vidět na kategorii dělníci, která se ve sčítacích operátech objevuje až v roce 1921. Zdejší obyvatelstvo bylo věrno tradici svých předků a věnovalo se zejména zemědělství a polním pracem. Modernizační tendence ve smyslu zvýšené mobility a dojíždění za prací do měst se začaly obyvatel Hostašovic dotýkat až ve 20. století a to dosti pozdě. Vybudování Městské železné dráhy jako součásti Severní Ferdinandovy dráhy v roce 1889 se zastávkou Hodslavice²⁰² a spojující tehdy města Kojetín a Bílsko, zcela určitě této zvýšené mobilitě zdejších obyvatel napomohlo.²⁰³ Na železnici našlo rovněž

²⁰⁰ SOKA Nový Jičín, fond Archiv obce Hostašovice, inv. č. 19, kart. č. 1.

²⁰¹ SOKA Nový Jičín, fond Antonín Klvaňa 1872–1925, inv. č. 31, kart. 1.

²⁰² Nádraží leželo a leží katastrálně na území obce Hostašovice, ale název tomu dlouhá desetiletí neodpovídal.

²⁰³ K tomu blíže např. HERMANN, V. – SLÁDEK, P. – ZEMAN, J.: *Dráha moravskoslezských měst, Kojetín – Těšín – Bílsko*. Ostrava 2020. příp. POPELKA, P.: *Zrod moderní dopravy. Modernizace dopravní infrastruktury v Rakouském Slezsku do vypuknutí první světové války*. Ostrava 2013. K popisu železniční stanice Hodslavice také Archiv Českých drah v Července u Litovle, fond Sběrka stavebních plánů a smluv železničních stanic a traťových úseků, trať č. 13 kart. č. 1,2 a trať č. 16 kart. č. 1,8.

zaměstnání okolo desíti obyvatel Hostašovic. Ve většině případů to však byli lidé, kteří se přistěhovali. Je třeba dodat, že ze sčítacích operátů vyplývá i neustále rostoucí míra alfabetizace občanů Hostašovic, i když i začátkem 20. století se ještě tu a tam setkáme s negramotností.²⁰⁴

²⁰⁴ Viz s. 24.

Zemědělské hospodaření v obci

Při příležitosti soupisu poddanských usedlostí byla v roce 1749 obec Hostašovice blíže popsána: „... *pročež pole k ozimé setbě se musejí třikrát přeorávat s čtyřspřežím. ... výnosy z těch polí, která leží pod lesem na horách jsou hubené, vprostřed vesnice ležící plochy jsou bahnité a neúrodné, ty pak, které leží na horách a dotýkají se jasenických polí, jsou velmi kamenité a písčité.*“²⁰⁵ V té době se vysévala na neúrodnější plochy pšenice a dále žito, oves a pohanka. O 150 let později píše Fr. Dušek, že se zde pěstuje obilí, zemáky, zelí a dříve že se hojně pěstovala pohanka a len. Právě ony brambory a zelí díky svým výživovým a vitamínovým hodnotám měly na svědomí zlepšení zdravotního stavu a prodloužení věku, jehož se obyvatelé v 19. století dožívali. V Hostašovicích, tak jako i jinde v chudých krajích, platilo „kobzole a zelé, to je jmění celé.“ Hostašovští rolníci byli při obdělávání polí dosti konzervativní. Pokrokové zemědělské myšlenky se snažil mezi hostašovské obyvatele šířit zdejší nadučitel Fr. Dušek, který v rámci hospodářského kurzu pro odrostlou mládež od konce devadesátých let 19. století seznamoval zdejší žáky nejen se štěpováním, ale také s nejnovějšími poznatky v oblasti obdělávání půdy, hospodářskými stroji, odvodňováním a hnojením umělými hnojivými.²⁰⁶ Ve třicátých letech 20. století bylo v Hostašovicích založeno Vodní družstvo, jehož účelem bylo odvodnění rozsáhlých pozemků z důvodu zlepšení kvality zdejší půdy.²⁰⁷

Díky parcelnímu protokolu z roku 1873 a výkazu stavu drážebností²⁰⁸ známe výměry polností podle čísla popisného včetně jejich výnosu ve zlatých a krejcarech. Podle těchto údajů je v obci skutečně 13-14 sedláků s výměrou polností minimálně 11 hektarů. Největším sedlákem byl majitel bývalého fojtství č. p. 1 z rodu Davidů, který v uvedeném roce vlastnil

²⁰⁵ *Obec Hostašovice na přelomu tisíciletí.* Hostašovice 2001. s. 19. Tyto údaje byly čerpány z rektifikačních akt uložených v MZA Brno, D 2, R 68.

²⁰⁶ SOkA Nový Jičín, fond MNV Hostašovice, inv. č. 14, *Kronika obce Hostašovice*, 1. díl, pag. 34.

²⁰⁷ SOkA Nový Jičín, fond Okresní úřad Nový Jičín 1819-1951, inv. č. 13, 14.

²⁰⁸ SOkA Nový Jičín, fond Archiv obce Hostašovice, inv. č. 36, kart. 2.

26,1 ha. Dalšími grunty byla čísla popisná 2, 3, 5, 7, 10, 11, 15, 22, 23, 27, 34 a 42. Největším vlastníkem půdy v katastru Hostašovic byl hrabě Seillern s 568,4 ha. Obecní pozemky měly rozlohu 17,8 ha. Největší sedlák v roce 1873 dosáhl čistého výnosu 208 zl, ostatní sedláci kromě č. p. 27 a 42, kteří v té době přiznali výnos 131 resp. 126 zl., dosahovali výnos okolo 100 zlatých.²⁰⁹

Bohužel pro pozdější období se již nedochovaly přehledné parcelní protokoly, podle nichž by bylo možno porovnat, jak se vyvíjely výměry jednotlivých usedlostí, či zda docházelo tak jako jinde ke „drobení“ gruntů a polností.²¹⁰

Ostatní majitelé usedlostí se podle výměry dělili na tzv. zahradníky a chalupníky. Není smyslem této práce vymezovat výměru jednotlivých kategorií. Jistým vodítkem je počet kusů chovaného dobytka a také to, že chalupníci byli z existenčních důvodů nuceni vykonávat jako přivýdělek živnost, řemeslo či pracovat v lese nebo v továrnách. Specifickou kapitolou jsou tzv. hofeři či podruzi. Jednalo se o bezzemky, kteří bydleli v nájmu u někoho v obci a vykonávali rozličná zaměstnání.

František Dušek ve svém místopisu z konce 19. století vzpomíná, že „*dříve sedlákům kýmuly mnohem lepší výdělky z živnosti formanské.*“²¹¹ Hostašovští sedláci vozili uhlí, železnou rudu, ale hlavně dřevo, sukno a pohanku.²¹² Tyto výdělky, ke kterým docházelo po skončení polních prací, ovšem patrně s rozvojem železnice zanikly. Významná část obyvatel Hostašovic pracující v zemědělství se tak věnovala polnímu hospodářství a chovu dobytka. V tomto ohledu jsou nám opět nápomocny sčítací operáty, které nám ukazují, že v roce 1890 se v Hostašovicích chovalo 30 koní, 204 kusů hovězího dobytka, 67 vepřového, 7 koz a 51 včelích úlů. V roce

²⁰⁹ V této souvislosti budeme předpokládat, že majitelé gruntů své hospodaření nijak neskreslovali a hlavně nesnižovali svůj výnos z důvodu platby daní.

²¹⁰ HLAVÁČKA, M. a kol.: *České země v 19. století: proměny společnosti v moderní době*. I. díl. Praha 2014. s. 219-220.

²¹¹ SOKA Nový Jičín, fond Antonín Klvaňa 1872–1925, inv. č. 31, kart. 1.

²¹² HANZELKA, F. – TUREK, A.: *Palackého rodná obec - kronika Hodslavic*. Hodslavice 1948. s. 72.

1910 to bylo 33 koní, 223 kusů hovězího dobytka, 110 vepřového, 17 koz a 32 úlů. V roce 1930 to bylo 33 koní, 243 kusů hovězího dobytka, 92 vepřového, 50 koz a 62 včelích úlů.²¹³ Z těchto údajů je zřejmé, že Hostašovice už nepatřily na Valašsko²¹⁴, ale i podle chovu dobytka je můžeme zařadit do oblasti tzv. Kravařska.

Obydlí obyvatel Hostašovic byla původně dřevěná. Chalupy byly orientovány průčelím a grunty štítem k cestě. Nejhonosnějším stavením v 19. století byla budova fojtství z roku 1794, která byla krátce v padesátých letech 20. století prohlášena kulturní památkou.²¹⁵ Koncem 19. století se i zde začaly stavět domy z cihel. Mezi nejvýstavnější objekty té doby patřilo nové fojtství č. p. 1, č. p. 23 a č. p. 42. Posledně jmenovaná budova prošla v posledních letech zdařilou rekonstrukcí.

²¹³ SEVERA, V.: *Novojičínský okres*. Brno 2010. s. 112.

²¹⁴ Téměř se zde nechovaly ovce.

²¹⁵ V současnosti již nestojí. K tématu staveb v Hostašovicích viz ČERVINKA, J. K.: *Valašská chalupa i grunt v Hodslavicích a okolí*. Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci, 11, 1894, č. 43 a 44.

Živnosti v obci

Jedním z důsledků přechodu od stavovské společnosti ke společnosti občanské bylo zrušení cechů a možnost pro všechny obyvatele svobodně podnikat, což bylo právně kodifikováno v Rakousku roku 1859 přijetím živnostenského řádu. I v Hostašovicích měly živnosti své nezastupitelné místo. *Živnostenské rejstříky*, z kterých jsem čerpal údaje, se pro Hostašovice zachovaly až na malé výjimky z přelomu 19. a 20. století. I tehdy, stejně jako dnes, se živnosti dělily na volné (svobodné), řemeslné a koncesované.

Pokud jde o řemeslné živnosti, tak bychom našli v Hostašovicích na přelomu dvacátých a třicátých let 20. století stolaře, pekaře, 3 obuvníky, koláře, 2 krejčí, 2 řezníky a mlynáře.²¹⁶

V kategorii svobodných živností převládala v roce 1890 živnost kroupařská, někdy také nazývaná obchod semeny a kaší. V tomto roce se touto živností zabývalo 20 domácností. Ve většině případů to byl jejich vedlejší příjem. Významnou živností bylo v té době také kamenictví. Zde se jednalo ve většině případů o hlavní zdroj příjmů. Obě tyto živnosti zaznamenaly po první světové válce velký útlum. Mezi další živnosti patřil např. obchod drůbeží, máslem a vejci na týdenních trzích,²¹⁷ obchod dřevem, obchod cukrovím a ovocem, kramářství a jiné.

V této souvislosti se krátce zastavím u osobnosti Františka Janyšky č. p. 84. V roce 1912 si zaregistroval živnost s názvem obchod s dřívím v malém. Jeho firma prosperovala a roku 1928 živnost rozšířil a vybudoval parní pilu.²¹⁸ Později přistavěl ještě pilu s elektrickým pohonem. Během druhé světové války výroba prosperovala nejvíce, jelikož se zde vyráběly montované vojenské baráky.²¹⁹ Po únoru 1948 byla pila znárodněna. V roce 1950 se zde ještě

²¹⁶ SOkA Nový Jičín, fond ONV Nový Jičín 1887-2000, inv. č. 108. Mlýn pod č. p. 44 je situován na začátku sousední obce Straníka.

²¹⁷ V Novém Jičíně a ve Valašském Meziříčí.

²¹⁸ SOkA Nový Jičín, fond MNV Hostašovice, inv. č. 14. *Kronika obce Hostašovice*, I. díl. pag. 33 a 71.

²¹⁹ *Vzpomínky Boženy Štecové*, (soukromý archiv Ludmily Smrčkové), s. 26-28.

nějakou dobu pod správou podniku Agroma Nový Jičín vyráběly montované drůbežárny pro JZD.²²⁰ Pro úplnost dodejme, že v letech 1928–1932 byl František Janyška starostou obce.

V případě kroupařské živnosti se jednalo v Hostašovicích o zpracování a mletí pohanky. Tato se zde dříve v 19. století i pěstovala, později se vozila z různých koutů habsburské monarchie např. z Haliče. Proces zpracování této plodiny na kroupy a posléze mouku, z které se připravovala mj. oblíbená pohanková kaše, popsal podrobně v roce 1933 zdejší učitel Vladimír Dušek.²²¹ I když tato tradiční živnost po obou světových válkách postupně upadala a dnes je v Hostašovicích pouze jeden funkční mlýn, přesto se i dnes obyvatelům Hostašovic ještě přezdívá „kašáci.“

Poslední kategorií jsou živnosti koncesované. V případě Hostašovic zde patřilo kovářství, které bylo situováno do objektu staré školy. Z archivních materiálů víme, že zdejší prostory nebyly pro toto řemeslo zcela vhodné a že se jednotliví nájemci docela často střídali.²²²

Ke koncesím patřila také hostinská živnost. Ta byla v katastru Hostašovic vykonávána dlouhodobě na čtyřech místech. Jednalo se o většinou sezónní hostinec na Domoraci č. p. 45 v majetku hrabat Seillernů a hostinec na železničním nádraží původně v majetku c. k. Severní dráhy. Tyto hostince byly od centra vesnice poměrně vzdálené a sloužily zejména výletníkům a cestujícím. Pro potřeby občanů Hostašovic byly určeny dva stabilní hostince v č. p. 1 v bývalém fojtství a v č. p. 16. Majitelem koncese na fojtství byl rod Davidů. V druhém případě to byla obec Hostašovice. Původní koncesní listina pro tento hostinec dnes zvaný „u Formánků“ pochází z roku 1871.²²³ Až do roku 1934, kdy byla zrealizována přístavba sálu k hostinci na č. p. 16, byl občanů a obcí hostašovskou využíván pro oslavy, svatby, schůze a jiná setkání pouze sál na fojtství. Svou činnost v těchto dvou sálech vykonávaly i místní spolky.

²²⁰ *Obec Hostašovice na přelomu tisíciletí*. Hostašovice 2001. s. 212-213.

²²¹ DUŠEK, V.: *Kašařství v Hostašovicích*. Kravařsko, 2, 1933, č. 7, s. 104-108.

²²² SOkA Nový Jičín, fond Archiv obce Hostašovice, inv. č. 42.

²²³ SOkA Nový Jičín, fond Archiv obce Hostašovice, inv. č. 43.

Pokud pojednáváme o hospodářských či majetkových poměrech obyvatel Hostašovic, nelze v této souvislosti opomenout pozůstalostní inventáře. Bohužel tyto dokumenty se pro obec Hostašovice dochovaly v poměrně ucelené podobě pouze pro první polovinu 19. století.²²⁴ Pro období, jemuž se ve své bakalářské práci věnuji, jsou tyto inventáře dochovány v okresním archivu v Novém Jičíně v rámci nezpracovaného fondu Okresní soud, který čítá přes 100 metrů archiválií, takže jsem je při nejlepší vůli nemohl použít.

Nelze také opomenout ty nejchudší občany Hostašovic – sirotky. O ty se v rámci své přirozené působnosti musela postarat obec. Výdaje v souvislosti s výživou a ošacením těchto dětí byly každoroční položkou obecního rozpočtu.²²⁵

Z uvedených údajů je možno učinit závěr v tom smyslu, že obyvatelé Hostašovic se věnovali tradičnímu povolání svých předků zemědělství. Až začátkem 20. století nacházíme i zde několik dělníků, kteří dojížděli za prací do blízkých továren. I ti největší sedláci v obci nebyli nijak zvláště bohatí, což souvisí se zdejší málo výnosnou půdou. Významná část občanů Hostašovic, nejčastěji z řad chalupníků, se věnovala živnostem či řemeslu jako doplňkové činnosti. Známými se Hostašovice staly v širém okolí díky zpracování pohanky.

Z širšího pohledu si občané Hostašovic prošli od roku 1848 do roku 1948 také mnoha hospodářskými krizemi, které jejich skromné majetkové poměry na čas vždy zhoršily. V roce 1873 to byla hospodářská krize vzniklá patrně v důsledku „přehřátí“ mladé liberalizované rakousko-uherské ekonomiky.²²⁶ Po období relativního klidu přichází první světová válka a zhroucení rakousko-uherské ekonomiky i státu. Náročná poválečná obnova byla začátkem třicátých let 20. století vystřídána hlubokými dopady velké hospodářské krize. Tato trvala se

²²⁴ ZAO Opava, fond Velkostatek Starý Jičín 1625-1948, inv. č. 116, kart. 16.

²²⁵ SOkA Nový Jičín, fond Archiv obce Hostašovice, inv. č. 63, *Obec Hostašovice. Obecní účty 1898-1917*.

²²⁶ Liberalizované ve smyslu přijetí např. již vzpomínaného Živnostenského řádu v roce 1859 či Obchodního zákoníku v roce 1862, kdy oba tyto zákony umožnily zakládání značného počtu obchodních společností, které nebyly dostatečně kapitálově vybavené.

všemi svými negativy v českých zemích až do roku 1938. Paradoxně roky druhé světové války a období Protektorátu přinesly téměř vymizení nezaměstnanosti. V této době byla hospodářská situace poznamenána zavedením přidělového systému a existencí černého trhu. V krátkém období svobody po skončení druhé světové války tak mohla opět proběhnout pouze poválečná obnova. Po únoru 1948 došlo v rámci znárodnování a kolektivizace v totalitním Československu k značnému zásahu do majetků občanů, který byl završen měnovou reformou v roce 1953.

Závěr

Ve své bakalářské diplomové práci jsem se zabýval tématem Historie obce Hostašovice v letech 1848-1948. Samospráva obce Hostašovice zaznamenala po svém vzniku v roce 1848 až do roku 1948 velký vývoj a řadu změn. Podle mého názoru nejdůležitějším aspektem bylo, že o osudu vesnice a jejím majetku rozhodovali volení občané Hostašovic. Slovo občané je v této souvislosti velice důležité. Z dřívějších poddaných platících všemožné dávky vrchnostem se po roce 1848 stali občané, kteří byli nositeli mnoha občanských práv a svobod. Dalším významným mezníkem v rozvoji občanské společnosti v Rakousko-Uhersku byla liberální prosincová ústava přijatá v roce 1867. Hospodaření obce Hostašovice neposkytovalo díky velice omezeným zdrojům mnoho možností k rozvoji vesnice. Proto je třeba vyzdvihnout rozsáhlou investici jakou byla výstavba nové budovy zdejší obecné školy. Z dochovaných a mnou prozkoumaných pramenů bylo zjevné, že se obecní představitelé snažili jednat jako dobří hospodáři. Po roce 1918 dochází v rámci výrazných politických změn ke změnám v obecní samosprávě. Dochází zejména k odstranění dvojkolejnosti veřejné správy. Pravomoci nejen obecních samospráv jsou omezovány ve prospěch státní správy. V souvislosti s neblahými politickými změnami po roce 1938 a 1939 dochází k posilování funkce starosty na úkor obecního zastupitelstva.

Jedním z pilířů občanské společnosti je možnost se spolčovat. Spolky hrály důležitou úlohu i v životě obyvatel Hostašovic. I zde byly tyto spolky v pozdějších letech politicky orientované. Spolky však řešily i praktické problémy občanů Hostašovic. V tomto ohledu vyčnívá nad jiné, co do počtu členů nejvýznamnější hasičský spolek. Nelze ovšem také zapomínat na kulturní přínos spolků. Právě díky nim se na vesnici konala řada divadelních představení, zábav či veselí.

Velký význam v životě Hostašovic měla obecná škola s historií sahající do 18. století. Mezi zdejšími učiteli se vystřídala celá řada kantorů, z nichž bych rád vyzdvihl hlavně dva, kteří se také věnovali kromě jiného vlastivědné činnosti, a to Františka Duška a jeho syna Vladimíra. Právě prvně jmenovaný se velkou měrou spolu s tehdejšími obecními představiteli, zasloužil o výstavbu nové školy, která svému účelu slouží bezmála již 130 let. Zdejší školu navštěvovaly i děti ze sousedního Straníku a Jasenice. Nebyla tedy školou úplně bezvýznamnou. Většina učitelů se podílela na spolkovém a někteří i politickém životě obce. Hlavním přínosem zdejší školy je téměř úplné odstranění analfabetismu již na počátku 20. století.

Převládajícím náboženstvím v Hostašovicích ve sledovaném období bylo katolictví. Farou spadala zdejší obec do sousedních Hodslavic, kde převažovala evangelická konfese. I proto byli hostašovští katolíci pro hodslavskou katolickou farnost významným elementem. 19. i 20. století je známé v historii českých zemích svou pokračující sekularizací společnosti. Tyto tendence se ovšem ve zdejší vesnici neprojevovaly tak výrazně jako ve městech. Po vzniku ČSR je viditelný pokračující odklon od katolické konfese v rámci celé společnosti v duchu „odplaty“ za pobělohorské období násilné rekatolizace.

Vlna vystěhovalectví, která zasáhla české země zejména v druhé polovině 19. století se Hostašovic podle dochovaných pramenů příliš nedotkla. Přesto i odsud několik rodin odešlo hledat své štěstí na americký kontinent.

Naopak do života občanů Hostašovic zasáhla hluboce první světová válka. Přes 100 mužů v produktivním věku se Velké války zúčastnilo se zbraní v ruce. Více než 20 z nich položilo za rozpadající se habsburskou říši své životy. Mnoho jich bylo v důsledku bojů zmrzačeno. Ekonomická situace obce se v důsledku válečných půjček, stejně jako životní úroveň jejich obyvatel díky velkému úbytku pracovní síly podstatně zhoršila. Více než 10 účastníků války se po zajetí zúčastnilo bojů v československých legiích za vznik

Československé republiky. Nová republika byla většinou obyvatel přijata s nadšením, i když u některých starších lidí se to neseťkalo s přílišným pochopením.

Mladá československá republika si příliš klidu neužila a již po 20leté existenci nastaly zlé časy. Hostašovice jako česká obec nebyly začleněny do Sudet. Mnoho zdejších zejména mladých občanů bylo totálně nasazeno na práci v Říši. Tehdejší ekonomická situace obyvatel nebyla jednoduchá, ale určitě o poznání lepší než při minulé válce. V katastru Hostašovic probíhala od podzimu 1944 odbojová činnost, která si vyžádala několik obětí ze strany německých vojáků. Osvobození obce v květnu 1945 si naštěstí nevyžádalo lidské životy ani větší materiální škody.

Majetkové či hospodářské poměry obyvatel Hostašovic byly dosti skromné. I přes modernizační tendence, které zde doléhaly se značným zpožděním se většina obyvatel věnovala původnímu zemědělskému povolání. Až od počátku 20. století vidíme i zde vrstvu dělníků, která ale nebyla zas tak výrazná. Nespornou výhodou byla možnost cestovat od roku 1889 nejen za prací vlakem. Výnosy zdejších polí byly díky neúrodné půdě dosti nízké. Proto se i v Hostašovicích lidé věnovali chovu hovězího dobytka. V druhé polovině 19. století se i zde rozšířila oblast živnostenského podnikání. Dodnes jsou Hostašovice známé díky zpracování pohanky.

Jedním z cílů mé bakalářské práce bylo popsat, jak se měnila obec Hostašovice jako samosprávný celek v průběhu let 1848-1948. Z výzkumu, který jsem učinil je zřejmé, že představitelé obce neměli díky omezeným obecním příjmům příliš možností, jak život svých spoluobčanů zlepšovat. Aby mohla obec hospodařit s vyrovnaným rozpočtem, musela v průběhu let neustále zvyšovat úroveň obecní přírážky. Přesto si myslím, že i s těmito omezenými zdroji hospodařili představitelé Hostašovic zodpovědně a poctivě a že dokázali zabezpečit výkon přirozené i přenesené působnosti obce. Dalším cílem mé práce bylo odpovědět na otázku jaké možnosti se naskýtaly obyvatelům Hostašovic a jak jich dokázali

využít? Domnívám se, že v rámci fungování občanské společnosti po roce 1848 využívali zdejší obyvatelé aktivně všech možností, které tato nabízela. Ať už jde o využití volebního práva, účast na řízení samosprávy či možnosti se spolčovat nebo svobodně podnikat. Ze zkoumaných pramenů i literatury se mi nepodařilo objevit žádného občana pocházejícího z Hostašovic, který by dosáhl úspěchů v politice na centrální úrovni či na vyšším stupni samosprávy. Rovněž ani v oblasti spolkové činnosti nikdo ze zdejších obyvatel příliš „nevybočoval.“ Snad pouze v oblasti podnikání můžeme hovořit o tom, že i občan Hostašovic v případě Františka Janyšky využil daných možností a vypracoval se ze skromných poměrů v majitele menší továrny na zpracování dřeva. Poslední badatelskou otázkou bylo, zda jsou Hostašovice něčím specifické? Pokud pomineme některé přírodní zajímavosti, tak se domnívám, že Hostašovice ve své historii „příliš nevybočovaly z řady okolních vesnic. Jistým specifikem, kterým se zdejší obec může pyšnit, je zpracování pohanky, díky němuž se do dnešních dnů přezdívá zdejším obyvatelům „kašáci.“ Téma historie obce Hostašovice v letech 1848-1948 by se dalo samozřejmě zpracovat mnohem podrobněji. Například v kapitole správa obecního majetku, by bylo možno ještě hlouběji analyzovat obecní účty. Problematiku spolkové činnosti by bylo možno rozšířit, kdyby se podařilo objevit nový pramenný materiál například v podobě kronik některých ze spolků. V oblasti majetkových poměrů obyvatel vidím prostor pro další bádání pravděpodobně největší. Určitě by tuto problematiku obohatily údaje z dalších ego dokumentů. Rovněž by se dala podstatně rozpracovat kapitola živnostenského podnikání zvláště v oblasti hostinských živností.

Summary

In my bachelor thesis I focused on the History of the village Hostašovice in the years 1848-1948. The main aim of my thesis was to answer the questions of how the life of the village as a self-governing unit changed after 1848, what opportunities were offered to its inhabitants and how they were able to take advantage of them, and also whether Hostašovice is specific in its surroundings?

The period of one hundred years that I focused on in my work was marked by many important social changes in Europe and I tried to place the events in Hostašovice in this general and broader framework. Due to the limited scope of the work it was not possible to cover all historical events in the period under study. I have divided my work into several chapters, which have allowed me to look at the life of the municipality as a self-governing unit and the lives of the citizens of Hostašovice. The fate of Hostašovice and its citizens was influenced by the gradual building of a civil society after the breakthrough year of 1848, with all the positives and negatives that this entailed.

On the basis of the research carried out, it was possible to prove that the modernisation tendencies in Hostašovice were only established after a considerable delay. The period of relative peace in the second half of the 19th century was replaced by the period of the first half of the 20th century, which brought with it long years of wartime hardship and revolutionary social changes, which naturally affected the quality of life of the citizens of Hostašovice and the powers of the municipality as a self-governing unit.

Seznam použitých pramenů

Archivní prameny

Archiv Českých drah v Července u Litovle, fond Sběrka stavebních plánů a smluv železničních stanic a traťových úseků.

Muzeum Frenštát pod Radhoštěm. fond vystěhovalectví do Texasu.

Národní Archiv, fond Sběrka staničních kronik 1902-1961.

SOkA Frýdek-Místek, fond Okresní úřad Místek 1742-1950.

SOkA Nový Jičín, fond Antonín Klvaňa 1872–1925.

SOkA Nový Jičín, fond Archiv obce Hodslavice 1668-1945.

SOkA Nový Jičín, fond Archiv obce Hostašovice 1787-1945.

SOkA Nový Jičín, fond Místní školní rada Hostašovice 1898-1949.

SOkA Nový Jičín, fond MNV Hostašovice 1933-1980.

SOkA Nový Jičín, fond ZŠ a MŠ Hostašovice 1878-2015.

SOkA Nový Jičín, fond Okresní úřad Nový Jičín 1819-1951.

SOkA Nový Jičín, fond ONV Nový Jičín 1887-2000.

Special-Orts-Repertorium von Mähren. Vídeň 1885.

VÚA – VHA Praha, fond Databáze padlých v I. světové válce.

VÚA – VHA Praha, fond Kartotéka padlých v 1. světové válce.

VÚA – VHA Praha, fond Příslušníci čs. vojenských jednotek v zahraničí.

VÚA – VHA Praha, *Sběrka kmenových listů.*

ZAO Opava, fond Severomoravský krajský národní výbor Ostrava.

ZAO Opava, fond Velkostatek Starý Jičín 1625-1948.

Katolický farní úřad v Hodslavicích. *Farní kronika 1881-1940.*

Prameny osobní povahy

Fotografické album Jana Horáka, (soukromý archiv Jaromíra Horáka).

Vzpomínky Boženy Štecové, (soukromý archiv Ludmily Smrčkové).

Dobový tisk

Našinec 1895.

Moravská orlice 1905.

Seznam použité literatury

- BACA, L.: *Czech Immigration Passenger Lists*. Vol. III. Richardson (Texas) 1988.
- BARTOŇ, J. – HRABOVÁ, L.: *Čtení o Hodslavicích*. Sborník k 200. výročí narození Františka Palackého. Brno 1998.
- BARTOŠ, J. - SCHULZ, J. - TRAPL, M.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960 (okresy Opava, Bílovec, Nový Jičín)*. sv. 14. Olomouc 1995.
- Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci, 11, 1894.
- HANZELKA, F. – TUREK, A.: *Palackého rodná obec - kronika Hodslavic*. Hodslavice 1948.
- HERMANN, V. – SLÁDEK, P. – ZEMAN, J.: *Dráha moravskoslezských měst, Kojetín – Těšín – Bílsko*. Ostrava 2020.
- HLAVAČKA, M. a kol.: *České země v 19. století: proměny společnosti v moderní době*. Praha 2014.
- HLAVAČKA, M.: *Zlatý věk české samosprávy: samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862-1913*. Praha 2006.
- HLEDÍKOVÁ, Z. – JANÁK, J. – DOBEŠ, J.: *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*. Praha 2005.
- HOSÁK, L.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960. sv. 1, Územně správní vývoj státních a společenských institucí a organizací na Moravě a ve Slezsku v letech 1848-1960*. Ostrava 1966.
- CHYTIL, A.: *Chytilův úplný adresář Československé republiky. Svazek I., Morava a Slezsko*. Praha 1924.
- JUROK J. a kol.: *Nový Jičín*. Praha 2011.
- JUROK, J. a kol.: *Okres Nový Jičín, Místopis obcí, 2. svazek*, Nový Jičín 1998.

KLADIWA, P.: *Lesk a bída obecních samospráv Moravy a Slezska 1850-1914*. díl I., Ostrava 2007.

KLADIWA, P. - POKLUDOVÁ, A. - KAFKOVÁ, R.: *Lesk a bída obecních samospráv Moravy a Slezska 1850-1914*. díl II., sv. 1. Ostrava 2008.

KLADIWA, P. - ZÁŘICKÝ, A. (Eds.): *Město a městská společnost v procesu modernizace 1740-1918*. Ostrava 2009.

Kravařsko, 2, 1933.

Kravařsko vlastivědný sborník, 47, 1946-1947.

KRŠKA, T.: *Hasičská kronika*. Holešov 1898.

KUBÍČEK, J. - VLACH, J.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. sv. 2, *Bibliografie historicko-vlastivědné literatury k období let 1848-1960 na Moravě a ve Slezsku*. Ostrava 1968.

LANGER, V.: *Legionáři Novojičínska v boji za vznik Československa 1914–1918*. Praha 2014.
Moravské Kravařsko. Příbor 1898.

MYŠKA, M.: *Region a industrializace. Studie k dějinám industrializace Slezska (1800-1918)*. Ostrava 2014.

NOVÁKOVÁ, L. – SAHEB, J.: *Dějiny obce Trojanovice*. Trojanovice 2016.

Obec Hostašovice na přelomu tisíciletí. Hostašovice 2001.

ORLITA, A.: *Vystěhovalectví z Moravy do severní Ameriky v druhé polovině 19. století*. Olomouc 2022. (nepublikovaná seminární práce).

ORLITA, A.: *Historie školství v Hostašovicích v letech 1900-1945*. Olomouc 2021. (nepublikovaná seminární práce).

PECHOVÁ, J. a kol.: *Hostašovice. Vydáno ke 100letému výročí školy v Hostašovicích*. Hostašovice 1995.

PERUTKA, L. (ed.): *Rodinné příběhy Rožnovanů v Texasu*. Týn nad Vltavou 2018.

PERUTKA, L.: *Za to spásitelské moře. Emigrace z Rožnovska do Texasu*. Rožnov pod Radhoštěm 2015.

POPELKA, P.: *Zrod moderní dopravy. Modernizace dopravní infrastruktury v Rakouském Slezsku do vypuknutí první světové války*. Ostrava 2013.

RŮŽKOVÁ, J. – ŠKRABAL, J. et al.: *Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005*. I. díl. Praha 2006.

SEVERA, V.: *Novojičínský okres*. Brno 2010.

Statistický lexikon obcí v zemi moravskoslezské. Praha 1935.

STRNADEL, D.: *Tam za mořem - Vystěhovalectví z Frenštátska do Ameriky v 2. pol. 19. stol.* Frenštát pod Radhoštěm: Muzeum města Frenštátu, 2006.

ŠIMÍČEK, J.: *Poutníci za nadějí. Vystěhovalectví do Ameriky v letech 1856-1914 z obcí Mniší, Tichá, Vlčovice*. Lichnov 1995.

ŠIMÍČEK, J.: *Rod Hegar. Hostašovice, Hodslavice, Zašová*. Lichnov 2002.

ŠIMÍČEK, J.: *The Pilgrims for hope. The emigration to America during 1855–1914. The area of Nový Jičín*. Lichnov 2015.

ŠIMÍČEK, J.: *West znamená západ. Emigrace do Ameriky z obce Veřovice v letech 1867–1914*. Veřovice 2003.

ŠOUŠA, J.: *Obecní majetek v Čechách 1848-1938. Základy právní úpravy a vývoj komunálního majetku v Čechách v letech 1848–1938*. Praha 2009.

The Unity of the Brethren in Texas (1855-1966). Taylor (Texas) 2001.

TROJAN, J.: *Kantoři na Moravě a ve Slezsku v 17. – 19. století*. Brno 2009.

TUREK, A. a kol.: *Místopisný rejstřík obcí českého Slezska a severní Moravy*. Opava 2004.

VÁCLAVEK, M.: *Adresář a popis Valašska*. Vsetín 1898.

Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín, 38, 1986.